

ลัทธิและวิธีการ ของ สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

1. ขอบเขตของความคิดสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

เนื่องจากความคิดสังคมนิยมนี้มีอยู่มากมาย ดังนั้น ในการวิเคราะห์ปัญหาของความคิดสังคมนิยม จึงควรจะศึกษาในแง่ที่ว่ามีผลอย่างไรต่อสังคมมนุษย์ มากกว่าจะศึกษาในคำนิยามที่มีในพจนานุกรม ทั้งนี้เพราะเหตุว่า "การให้คำนิยามนั้นเป็นเกมกีฬาที่เล่นกันได้อย่างเปิดเผย"¹ ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับหลักและวิธีการของความคิดสังคมนิยมที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ สำหรับการศึกษาลักษณะของความคิดสังคมนิยมนี้มีวิธีการศึกษาได้ 2 ทางคือ

ก. มองในแง่จุดมุ่งหมายของความคิด

ข. ศึกษาในแง่วิธีการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของความคิด

ก. จุดมุ่งหมายของความคิด

ความคิดสังคมนิยมไม่ว่าจะเป็นแบบเพ้อฝัน (Utopian) หรือแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific) ต่างก็เป็นอุดมการณ์ที่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันคือ ปรารถนาจะให้สังคมมีความสมบูรณ์พูนสุข มีสันติภาพ มีความสนุกสนาน มีพลานามัย มีชีวิตอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีการประกันความมั่นคงของชีวิตที่ถาวร และมีความเสมอภาคยุติธรรม² ในขณะ

¹พี. เอ็ม. ลายบาร์เกอร์, สังคมจิตวิทยา, ประเวศ ศรีพิพัฒน์ แปล (ธนบุรี : สำนักพิมพ์วิจิตรธรรม, 2507), หน้า 50

²George Kateb, Utopias and Its Enemies (New York: Schocken Books Inc., 1972), p. 8

เดียวกันก็คัดค้านลัทธิปัจเจกชน (Individualism)¹ หรือลัทธิเห็นแก่ตัว (egoism) ทั้งนี้เพราะเห็นว่าลัทธิเหล่านี้นอกจากจะสนับสนุนระบบทรัพย์สินส่วนบุคคล อันเป็นรากเง้าของความไม่เท่าเทียมกันแล้ว ยังได้ทำลายศีลธรรมและระเบียบสังคมที่ตั้งามอื่กด้วย² การที่ความคิดสังคมนิยมปรารณาจะให้สังคมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกันเช่นนี้ จึงมีลักษณะทำลายสังคมที่ยึดหลักลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) เป็นอย่างมาก เพราะหลักลัทธิเสรีนิยมให้การยอมรับและสนับสนุนในอิสระเสรีภาพ และความปรารณาของปัจเจกชนในทุก ๆ ด้าน อาทิเช่น เสรีภาพในความคิด เสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิต และเสรีภาพในครอบครัว กล่าวโดยสรุปอย่างสั้น ๆ พื้นฐานของลัทธิเสรีนิยมก็คือ การยอมรับพฤติกรรมทุกอย่างของปัจเจกชนที่กระทำไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนเอง เพราะถือว่าธรรมชาติได้มอบสติปัญญาและความสามารถให้ทุกคนมาต่อสู้เพื่อการอยู่รอดของชีวิต ฉะนั้น มนุษย์ทุกคนจึงมีสิทธิ์ที่จะใช้เสรีภาพส่งเสริมสติปัญญาและความสามารถที่ธรรมชาติได้ให้มาอย่างเต็มที่ แต่ในทางตรงกันข้าม ความคิดสังคมนิยมกลับเห็นว่า สังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานเช่นนี้คือสังคมที่ไม่พึงปรารณา เพราะเหตุผลและการอบรมสั่งสอนที่มีอยู่ในสังคมไม่ได้เป็นไปเพื่อคนส่วนใหญ่ และที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ สอนให้มนุษย์เป็นศัตรูกัน ทำลายกัน และแย่งชิงผลประโยชน์กัน³ ฉะนั้น การที่สังคมยอมรับและสนับสนุนให้มีระบบทรัพย์สินส่วนบุคคล จึงเท่ากับว่าสังคมยอมรับปัญหาอาชญากรรมและสิ่ง

¹ David L. Silled, (ed.), International Encyclopedia of Social Science, Vol.14, (New York: Crowell collier and Macmillan Inc., 1968), p. 506

² Encyclopedia Americana, Vol.25, (New York: Americana Corporation, 1975), P. 146

³ Robert Goldston, Communism: A Narrative History (Conn,: Faweett Publications, Inc., 1972), p. 35

ชั่วร้ายต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะเหตุว่า "ทรัพย์สินส่วนบุคคล" คือประจักษ์แห่งอาชญากรรม¹ และเครื่องประกอบความชั่วทั้งปวง² ด้วยเหตุนี้ นักคิดที่สนับสนุนระบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ จึงได้โจมตีสังคมนิยมที่ว่าหาความยุติธรรมไม่ได้ เพราะระบบทรัพย์สินส่วนบุคคลได้ทำลายความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความเห็นอกเห็นใจกัน และความรู้สึกที่ดีทุกอย่างจนหมดสิ้น³

การที่นักคิดสังคมนิยมต่าง ๆ ซึ่งขัดแย้งและคัดค้านความไม่เท่าเทียมกันเนื่องจากเห็นว่า ในรัฐธรรมชาตินั้นทุกคนมีความเสมอภาคกันมาก่อน ฉะนั้น สภาพของมนุษย์จึงไม่ควรจะเลวร้ายลง แม้จะผ่านจากรัฐธรรมชาตินาสู่รัฐที่มีการจัดระเบียบสังคม⁴ นอกจากนี้ก็ยังเชื่อมั่นว่า ถ้ารัฐเป็นรัฐที่ดี ไม่ใช่เป็นเครื่องมือของใครคนใดหรือกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดแล้ว แม้รัฐจะไม่สามารถจัดให้มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกันได้ แต่รัฐก็สามารถกำจัดกาเหาเปรียบ การแข่งขัน และการสะสมความมั่งคั่ง อันเป็นที่มาของความไม่ยุติธรรมได้ แต่เมื่อรัฐยอมปล่อยให้มนุษย์มีสิทธิสะสมความมั่งคั่งได้ ก็ย่อมจะสร้างความทุกข์ยากและความเลวร้ายให้แก่คนอื่น ๆ หนึ่ง ในสังคมอย่างที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพราะการสะสมความมั่งคั่ง เป็นของคู่กันกับความทุกข์ยากและความเลวร้าย ดังที่คาร์ล มาร์กซ์ ได้กล่าวไว้ว่า

เมื่อเกิดการสะสมความมั่งคั่งที่ชั่วหรือปลายสุดด้านหนึ่ง ในเวลาเดียวกัน ปลายที่อยู่ ในด้านตรงกันข้ามก็จะมี การสะสมความทุกข์ยาก ความทนทุกข์ทรมานในการทำงานหนักเยี่ยงทาส ความโง่เขลา ความโหดร้าย และความเสื่อมทรามทางจิตใจ⁵

¹ ชาญ ภิรมย์นุระ, วิวัฒนาการความคิดสังคมนิยม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2516 หน้า 79

² Albert Fried and Ronald Sanders, (ed.), Socialist Thought (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1964), p. 18

³ Carl Cohen, (ed.), Communism, Fascism and Democracy (New York: Random House, Inc., 1962), p. 37

⁴ Albert Fried, (ed.), Socialist Thought, p. 63

⁵ Karl Marx, "The Capital" A Handbook of Socialist Thought ed. Irving Howe (London: Lowe & Brydone Ltd., 1970), p. 72

กล่าวโดยสรุป นักคิดที่สนับสนุนระบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์เชื่อว่า ถ้าสังคมสามารถกำจัดความมั่งคั่ง การเบียดเบียน การเอารัดเอาเปรียบ และนำความมั่งคั่งกระจายไปให้แก่ทุกคนโดยทั่วถึงกันแล้ว สังคมจะมีแต่ความสุขเพราะมนุษย์ไม่เบียดเบียนและแย่งชิงผลประโยชน์กัน

อันที่จริง การคัดค้านความไม่เป็นธรรมและการเบียดเบียนกันนี้ ไม่ใช่มีเฉพาะนักคิดเหล่านี้เท่านั้น แม้แต่ในหลักศาสนาที่มีการคัดค้านด้วยเช่นกัน ดังเช่นในหลักพุทธศาสนาจะเห็นได้จากพุทธภาษิตที่ว่า "การละการเบียดเบียนกันจะทำให้โลกเป็นสุข" (อัပ္พมา ปิธังสุขัง โลกเก)¹ และในพุทธคัมภีร์ที่ว่า "ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อประกอบทุกข์ ... เป็นไปเพื่อการระสอมระงัดกิเลส ... เป็นไปเพื่อความไม่สันโดษ ธรรมเหล่านี้ไม่ใช่ธรรมของพระพุทธเจ้า"² นอกจากนี้การที่พระพุทธเจ้าทรงสละราชสมบัติ พระชายา พระโอรส และความสุขเกษมสำราญต่าง ๆ ออกแสวงหาสัจธรรมเพื่อประโยชน์สุขแก่คนหมู่มากด้วยพระเมตตา³ ก็เป็นเรื่องแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงคัดค้านความเห็นแก่ตัวอย่างไร ส่วนในคริสต์ศาสนา พระเยซูก็ทรงคัดค้านเช่นกัน จึงจะเห็นได้จากคำสอนที่ว่าอย่ายึด "ของดินของท่าน"⁴ และทรงกำหนดเรื่องทรัพย์สินดินเอกชนไว้ว่า "เป็นของชั่วร้ายและเป็นอุปสรรค

¹ปัญญานันทะภิกขุ, งานคือเงาสะท้อนชีวิตจริง. (พระนคร : การพิมพ์พระนคร, 2515), หน้า 127

²เรื่องเดียวกัน หน้า 62

³พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระพุทธเจ้าศรีสุวาระไร สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์โปรดให้พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศลในงานพระราชนิเวศน์พระจุลจอมเกล้า วัดบวรนิเวศน์ กรุงเทพมหานคร วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2507 (พระนคร : ร.พ.คุรุสภา, 2517), หน้า 18

⁴William Ebenstein, Today Isms (New Jersey: Prentice-Hall, 1973), p. 120

ก็ควรวางไม้ใหม่บนขั้วทุกขั้ว¹

ข. วิธีการบรรลुकุณุมงหมายของความคึก

อันที่จริงแล้วแนวทางที่จะบรรลुकุณุมงหมายของความคึกสังคณินยมนั้นมีอยู่หลายวิธี แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะความคึกที่มุ่งทำลายระบบกรรมสิทธิ์เอกชน และสถาปนาระบบกรรมสิทธิ์ร่วมขึ้นแทนเท่านั้น เพราะความคึกนี้คือกุณุมงหมายของสังคณินยมโดยตรง วิธีการที่จะบรรลुकุณุมงหมายไค้นั้น พอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ต้องสถาปนาระบบทรัพย์สินสาธารณะ (public property) ขึ้นแทนระบบทรัพย์สินส่วนบุคคล ทั้งนี้เพื่อปิดช่องว่างไม่ให้เกิดลัทธิปัจเจกชน และลัทธิเห็นแก่ตัวขึ้นในสังคณ

2. ต้องแบ่งปันผลผลิตในสังคณให้แก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างคนมื่กับคนจนในสังคณ และสนับสนุนให้คนยื่หลักเมคทาและเกื้อกูลกัน ไม่ใช่ถัดหลักตัวใครตัวมัน

3. ทุกคนในสังคณก้องทำงานร่วมกัน ตามเพศ อายุ และสติปัญญาความสามารถซึ่งสังคณจะเป็นผู้นอบหมาย ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้มีการเอาโรคเอาเปรียบกันในเรื่องแรงงาน และการแบ่งปันผลผลิตที่เกิดจากแรงงานของสังคณ

4. ในระดับขึ้นของระบบ "สังคณินยม" ให้ถื่อหลักว่า "จากแต่ละคนจะได้ผลผลิตตามความสามารถ" และถัดถึงขึ้นระบบ "คอมมิวนิสค" จะเป็น "จากแต่ละคนตามความจำเป็น"² จากความคึกแรก สังคณยอมรับว่าคนยื่มีความแตกต่างกันทางสติปัญญาและความสามารถ ฉะนั้น การปันผลผลิตจึงแตกต่างกันไปตามความสามารถ ส่วนความคึก

¹Norman Mackenzie, Socialism: A Short History (London:

The Anchor Press, Ltd., 1949), p. 17

²Harry B. Ellis, Ideals and Ideologies: Communism Socialism and Capitalism (New York: The New American Library Inc., 1972), p. 29

หลังยึดหลักว่า แมคนจะแตกต่างกันในทางสติปัญญาและความสามารถ แต่กะเพาะและความต้องการทางร่างกายของคนไม่แตกต่างกัน ฉะนั้น สังคมจึงควรปรับผลผลิตให้เท่าที่ร่างกายต้องการเท่านั้น

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าหลักการสำคัญของความคิดเหล่านี้จะมุ่งปรับระดับความเท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจของสังคม แต่ความคิดเหล่านี้ก็ได้แสดงออกทางด้านศีลธรรมซ่อนเร้นอยู่ด้วย ทั้งนี้เพราะว่าในจุดมุ่งหมายนี้มีรากฐานอยู่ที่ความสุขสมบูรณ์ และปราศจากการแย่งชิงและการทำลายกัน แต่ถึงกระนั้น ในทางปฏิบัติจริง ๆ ความคิดสังคมนิยมแบบเพื่อมันมักจะประสบความล้มเหลว ทั้งนี้เนื่องจากว่าความคิดเช่นนั้นส่วนใหญ่จะมุ่งแก้คัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์ความไม่เป็นธรรมของระบบทรัพย์สินส่วนบุคคลเท่านั้น¹ แต่ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงวิธีที่จะบรรลุหรือได้มาซึ่งสังคมที่สมบูรณ์พูนสุขที่แท้จริงว่าจะได้มาอย่างไร ซึ่งแตกต่างกับความคิดวิทยาศาสตร์ที่สามารถอธิบายและชี้ให้เห็นวิธีที่จะได้มาซึ่งสังคมคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน ดังจะกล่าวต่อไป

2. กำเนิดความคิดสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

เมื่อเริ่มแรกที่มนุษย์อยู่ในสังคมธรรมชาติหรือสังคมบุพกาล (Natural or primitive society) นั้น มนุษย์ไม่รู้จักเบียดเบียนกัน ทั้งนี้เพราะเหตุว่าธรรมชาติได้สนองความต้องการให้มนุษย์ได้อย่างเพียงพอ และด้วยเหตุนี้ แม้มนุษย์สมัยนั้นจะอยู่อย่างไม่มีอารยธรรมแบบสังคมปัจจุบัน แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเสมอภาค มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และได้รับผลผลิตเท่าที่จำเป็น ไม่มีใครสะสมความมั่งคั่ง ไม่มีรัฐ ไม่มีชนชั้น ซึ่งคล้ายกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ แต่มีข้อแตกต่างกันตรงที่ว่า สังคมธรรมชาติหรือสังคมบุพกาลนั้น เป็นเรื่องของการวิวัฒนาการของธรรมชาติมากกว่าจะเป็น

¹Martin Buber, Paths in Utopia (Boston: Beacon Press, 1950), p. 2.

สังคมที่เกิดขึ้นจากจิตสำนึกของมนุษย์เอง¹ ต่อมาเมื่อมนุษย์เริ่มมีความเกี่ยวพัน เห็นแก่ตัว และรู้จักเอารัดเอาเปรียบกัน เพราะเหตุว่าผลประโยชน์ของแต่ละชนชั้นไม่อาจเข้ากันได้² การวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองที่มีพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ขัดแย้งกันนี้เอง ที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดสังคมนิยม และต่อมาเมื่อความคิดนี้ได้รับการสืบทอดกันมา จึงได้แพร่หลายมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ความคิดสังคมนิยมทั้งแก่อัตมาจนถึงปี 2390 ส่วนใหญ่เป็นความคิดเพื่อชนชั้นที่ไม่ค่อยทำทาสอำนาจรัฐที่เป็นอยู่ หรือมีความปรารถนาที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างแท้จริงเท่าใดนัก ฉะนั้น ปัญหาของความคิดสังคมนิยมในสมัยก่อน จึงไม่ค่อยมีมาก แต่เมื่อมาร์กซ์ และเอนเงิลส์ ได้ร่างคำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นในปี 2391 ลักษณะความหมายและวิธีการใหม่ของลัทธิคอมมิวนิสต์ เริ่มทำทาสอำนาจของรัฐปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ มีจุดมุ่งหมายจะปฏิวัติสังคมและโลกให้เป็นระบบ "คอมมิวนิสต์" โดยอาศัยพลังของชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก แต่ความมุ่งหมายเบื้องต้นในการเขียนคำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์นั้น มาร์กซ์ปรารถนาจะใช้กับกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตก หรือประเทศที่ก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมเท่านั้น เพราะทฤษฎีและปรัชญาของมาร์กซ์ เริ่มต้นมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม อาทิเช่น ความแตกต่างระหว่างชนชั้นนายทุน กับกรรมาชีพในระบอบอุตสาหกรรมทุนนิยม แต่เมื่อคำประกาศคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์เป็นลายลักษณ์อักษร และมีผู้ยกย่องนับถือและนำไปตีความไขเพื่อให้อิงเหมาะสมควรกับสถานการณ์ต่าง ๆ หลักคำสอนเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์ที่แพร่กระจายไปยังที่ต่าง ๆ ของโลกจึงได้ทำทาสอำนาจรัฐของประเทศเสรีนิยมดั้งที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

¹ Edwind R.A. Seligman and Alvin Johnson, (ed.), Encyclopaedia of Social Sciences, Vol. 14, (New York: The Macmillan Company, 1935, p. 188

² Harry B. Ellis, Ideals and Ideologies ..., p. 26

3. ประวัติความคิดสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์

สิ่งที่ไท่กล่าวมาแล้วว่า ความคิดสังคมนิยมนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะกำจัดระบบ
 ทรัพย์สินส่วนบุคคล ความเห็นแก่ตัว และการเอาตัวเอาเปรียบ ซึ่งถือว่าเป็นต้นเหตุของ
 ความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ในสังคม แล้วนำระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในทรัพย์สิน และผลผลิตใน
 ก้านอุปโภคและบริโภคเข้ามาแทนที่ ลักษณะรูปแบบความคิดเช่นนี้ ถ้าพิจารณาในแง่ของวิถี
 ทางในการดำเนินชีวิตจะเห็นได้ว่า มนุษย์ได้เคยปฏิบัติมาแล้วตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาล ดัง
 ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ที่ขนิภายปาฎิกวรรค ตอนอัครัตถุญสูตรที่กล่าวถึงชุมชนคอมมิวนิสต์
 มุทกาลว่า ชีวิตของคนในระยะแรก ๆ นั้น มีความเป็นอยู่สุขสบายมาก มนุษย์ไม่ต้องใช้
 แรงงานผลิตอาหาร เพราะธรรมชาติได้สนองความต้องการให้เพียงพอ ทุกคนเป็น
 เจ้าของกรรมสิทธิ์ร่วมกัน และมีความเท่าเทียมกัน¹ ส่วนความคิดในแง่ของการเมืองก็เคย
 ปรากฏมาแล้วในหนังสือเรื่อง "อุมรัฐ" (Republic) ของเพลโต (Plato) ซึ่งเป็น
 นักปรัชญาเมธีของกรีกที่เสนอให้ชนชั้นปกครองมีกรรมสิทธิ์ร่วมกันทุกอย่าง แม้กระทั่งผู้หญิง
 และเด็ก ต่อมาก็ปรากฏในผลงานเขียนเรื่องยูโทเปีย (Utopia) ของ ทอมัส มอร์
 (Thomas More) และหลังจาก มอร์ ก็มีปรากฏขึ้นอีกมากมาย เช่น ในเรื่อง "สุริยนคร"
 (The City of God) ของ โกลปานเดลลา (Copanella) ในเรื่อง "กฎแห่งเสรี
 ภาพ" (The Law of Freedom) ของ วินสแตนเลย์ (Winstanley) ในเรื่อง
 "หลักธรรมชาติ" (Gode of Nature) ของ มอแรลลี (Morelly) ในรัฐธรรมนุญ
 ใหม่ของ บาเบอฟ (Babeuf) ในเรื่อง "การจัดระเบียบสังคม" (Social Organiza-
 tion) และเรื่อง "คริสเตียนใหม่" (The New Christianity) ของ แซ็ง ซีมอน
 (Saint Simon) ในชุมชน "ฟาแลงส์เตอร์" (Phalanstery) ของฟูรีเออร์ (Fourier)

¹ดูรายละเอียดใน กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, พระไตรปิฎกภาษาไทย
 ฉบับหลวง เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎก เล่ม 3 ขนิภายปาฎิกวรรค, พิมพ์ครั้งที่ 2 พิมพ์
 ในปีฉลองรัชกาลอิศร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พุทธศักราช 2514
 (กรุงเทพฯ : ร.พ. การศาสนา, 2514), หน้า 76 - 84

ในชุมชนทดลองของ โอเวน (Owen) ในเรื่อง "การเดินทางในอิคารี" (Voyage en Icarie) ของ คาเบท (Cabet) ใน "โรงงานสังคม" (Social Workshops) ของ บล็องค์ (Blanc) และในเรื่อง "ทรัพย์สินคืออะไร?" (What is Property?) ของ ปรูดอง (Proudhon) เป็นต้น แต่ความคิดที่ปรากฏขึ้นทั้งหมดนี้เป็นเพียงความคิดสังคมนิยมแบบเพอฝัน

คำว่า "คอมมิวนิสต์" เริ่มมีความหมายแตกต่างไปจาก "สังคมนิยม" เพิ่งปรากฏเมื่อ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และ เฟรเดอริช เองเงิลส์ (Friedrich Engels) ได้เขียนหนังสือเรื่อง "คำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์" (Manifesto of the Communist Party) ในปี 2391 เหตุที่มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้เปลี่ยนความหมายของคำว่า "คอมมิวนิสต์" ให้ต่างไปจากสังคมนิยมนั้น เอนเงิลส์ได้ชี้แจงว่าเป็นเพราะก่อนปี 2391 นั้นคำว่า "สังคมนิยม" หมายถึงคนสองประเภท คือ พวกที่เลื่อมใสทฤษฎีเพอฝันต่าง ๆ อย่างเช่น พวกโอเวนในอังกฤษ และพวกฟูรีเอร์ในฝรั่งเศส เป็นต้น ส่วนอีกพวกได้แก่ พวกหมอสังคมนิยม ซึ่งชอบใช้ยาขนานที่รักษาโรคไข้อารพัด และใช้วิธีการปะโน่นปัดนี้เพื่อขจัดภัยของสังคม แต่ไม่ยอมให้กระทบกระเทือน "ทุนและผลกำไร" แม้แค่น้อย ทั้งสองพวกนี้ไม่ได้เคลื่อนไหวเพื่อกรรมกรโดยตรง¹ ซึ่งต่างกับกับคำว่า "ลัทธิคอมมิวนิสต์" ซึ่งหมายถึงการเคลื่อนไหวเพื่อปลดแอกชนชั้นกรรมกรมาชีพ และเป็นเรื่องของชนชั้นกรรมกรมาชีพโดยตรง² ด้วยเหตุนี้คำว่า "คอมมิวนิสต์" ของมาร์กซ์ และเอนเงิลส์ จึงแตกต่างไปจากแนวความคิดสังคมนิยมสมัยก่อนปี 2391 และคำว่าคอมมิวนิสต์ที่ มาร์กซ์ และเอนเงิลส์ ได้ร่วมกันประดิษฐ์ขึ้นมาเอง ที่เป็นมูลฐานของลัทธิคอมมิวนิสต์สมัยใหม่ในปัจจุบัน

4. ความแตกต่างในการมองปัญหาและการแก้ปัญหาของความคิดสังคมนิยม

¹ เค มาร์กซ์ เอฟ เองเงิลส์, แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ (ฉบับแปล) (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), หน้า 33 - 34 (จากคำนำฉบับภาษาเยอรมัน ปี 1890)

² เรื่องเดียวกัน หน้า 35

ความคิดสังคมนิยมทั้งหลาย ไม่ว่าจะ เป็นแบบเผด็จการหรือแบบวิทยาศาสตร์
 แม้จะมีเป้าหมายในการแก้ปัญหาสังคมเหมือนกัน แต่ก็มีส่วนแตกต่างกันในสาระสำคัญสอง
 ประการคือ¹

1. ต่างกันในการคิดที่ใช้ของปัญหา และวิเคราะห์ปัญหาในสังคมที่เป็นอยู่
 กล่าวคือ แม้นักคิดที่สนับสนุนระบบคอมมิวนิสต์จะเห็นร่วมกันว่า สภาพสังคมที่เป็นอยู่ไม่สา-
 มารถจะแก้ปัญหาสังคมได้ แต่ก็มองปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของความขัดแย้ง
 และไม่เป็นธรรมที่วิวัฒนาการมากับสังคมแตกต่างกัน บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะ "กรรมสิทธิ์
 เอกชน" บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะกิเลสตัณหาของมนุษย์ บางคนเชื่อว่าเป็นเพราะการขัด
 แย่งของวัตถุ จึงทำให้สังคมมีการต่อสู้ทางชนชั้น

2. ต่างกันในการคิดที่ใช้แก้ปัญหาของสภาพสังคมที่ไม่พึงปรารถนา แม้ว่า
 นักคิดทุกคนจะปฏิเสธสภาพสังคมที่เป็นอยู่ และเสนอแนวทางแก้ปัญหาเพื่อนำมนุษย์ไปสู่สังคม
 ที่พึงปรารถนาเหมือนกัน แต่การเสนอมรรคสู่สังคมใหม่นี้ยังมีข้อแตกต่างกัน บางคนเสนอให้
 จัดตั้งรูปแบบสังคมใหม่ในรูปของพรรคคึก หรือในรูปของความคิด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อ
 เสียสละสังคมที่เป็นอยู่ หรืออาจเรียกร้องให้ประชาชนหันมาสร้างสังคมใหม่ในท้องที่ใหม่ โดย
 ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคมเก่า บางคนเสนอสังคมใหม่แต่ไม่บอกว่าสังคมใหม่จะได้มาอย่างไร
 บางคนเสนอสังคมใหม่ แต่ต้องอาศัยการวิวัฒนาการ และบางคนเห็นว่าการปฏิวัติเท่านั้น
 ที่จะได้มาซึ่งสังคมใหม่ (ดูตารางที่ 1)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ดูรายละเอียดได้ใน รัชอนันต์ สุนทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์
กับการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : ร.พ.พิมพ์, 2519), หน้า 105 - 163

ตารางที่ 1

ตารางเปรียบเทียบความคิดสังคมนิยมแบบเพื่อฟันกับแบบวิทยาศาสตร์

ความคิดต่าง ๆ	ความคิดสังคมนิยม	
	แบบเพื่อฟัน	แบบวิทยาศาสตร์
ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบเศรษฐกิจกับการเมือง	เพียงแค่มองความสัมพันธ์ต่อกัน	เศรษฐกิจกำหนดการเมือง
ความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางสังคม	ไม่ใช่เป็นการขัดแย้งระหว่างชนชั้นเสมอไป	เป็นความขัดแย้งทางชนชั้น
ความคิดเกี่ยวกับรัฐและอำนาจรัฐ	รัฐเป็นเพียงเครื่องมือในการบริหาร	รัฐเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นหนึ่งใช้กดขี่อีกชนชั้นหนึ่ง
ความคิดเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน	สนับสนุนระบบกรรมสิทธิ์ร่วมในชุมชนหรือในสังคม	เหมือนกัน
ความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	ค่อยเป็นค่อยไป	เกิดจากกระทันหัน
แนวทางและวิธีการต่อสู้	คามวิถีทางรัฐธรรมนูญและประชาธิปไตย	การปฏิวัติใช้กำลังยึดอำนาจรัฐ
องค์การทางการเมือง	ไม่จัดตั้งพรรคเอง แต่สนับสนุนพรรคที่มีแนวทางสังคมนิยม	พรรคคอมมิวนิสต์มีการจัดองค์การแบบรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง
จุดมุ่งหมายของความคิด	ต้องการสร้างความเท่าเทียมกัน แต่ยังยอมรับความแตกต่างทางความสามารถของแต่ละบุคคล	ต้องการให้สังคมเท่าเทียมกันทุกคน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางความสามารถ
การประชิษฐ์สังคมสมบูรณ์แบบ	ไม่สำรวจขั้นตอนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและทางประวัติศาสตร์	มีการสำรวจขั้นตอนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและทางประวัติศาสตร์

ที่มาของตาราง ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 195

008345

5. ลัทธิมาร์กซิสม์ (Marxism)

ก. ลัทธิมาร์กซิสม์หรือสังคมนิยมวิทยาศาสตร์

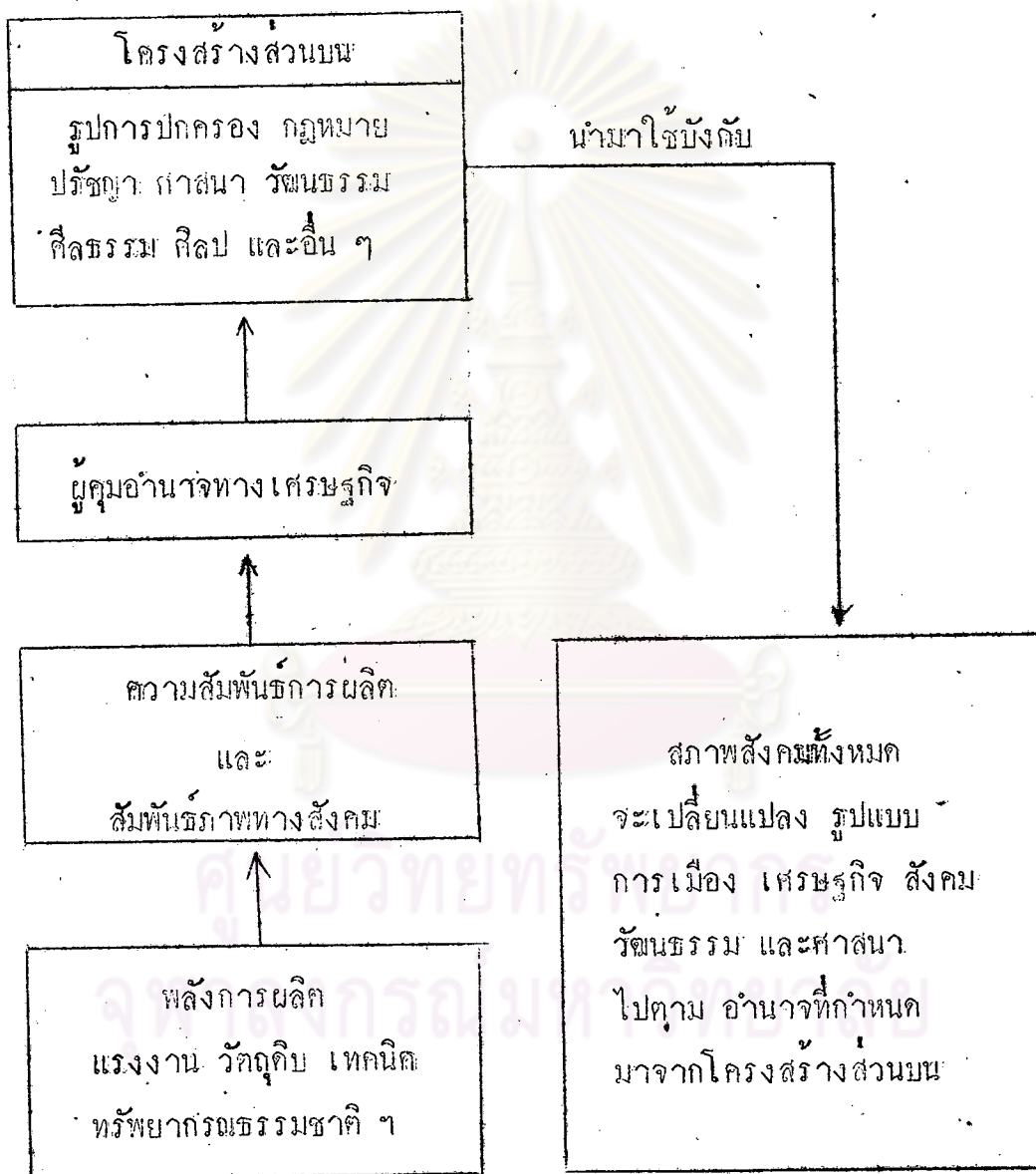
ตามความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ และเฟรเดอริค เองเงิลส์ เห็นว่าประวัติศาสตร์เกิดจากมนุษย์เป็นผู้สร้าง และเนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องยังชีพด้วยปัจจัยทางวัตถุ เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และอื่น ๆ อีก ฉะนั้น ประวัติศาสตร์แรกเริ่มของมนุษย์ก็คือมนุษย์ได้พยายามผลิตวัตถุเพื่อสนองความต้องการของตนเอง ต่อมาเมื่อมนุษย์มีความต้องการทางกายวัตถุเพิ่มขึ้น มนุษย์ก็เริ่มมีความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งกันและกัน และรวมกันเป็นพลังการผลิต (Productive Force)¹ กำหนดลักษณะของสังคมขึ้นมา² เมื่อสัมพันธ์ภาพของสังคมกำหนดมาจากความต้องการทางวัตถุ บุคคลย่อมมีวัตถุไม่เท่ากัน เพราะแต่ละคนมีกำลังและความสามารถต่างกัน ฉะนั้น คนในสังคมจึงมีความแตกต่างกัน มาร์กซ์และเอนเงิลส์ว่า ใครก็ตามที่เป็นเจ้าของเครื่องมือการผลิต ผู้นั้นหรือกลุ่มผู้นั้นก็จะเป็นผู้มีอำนาจกำหนดกฎหมาย แบบการปกครอง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ศาสนา และวัฒนธรรมของสังคมขึ้น มาร์กซ์เรียกโครงสร้างสังคมส่วนนี้ว่า "โครงสร้างชั้นบน" (Super Structure) และโครงสร้างนี้แหละที่มาร์กซ์ว่าเป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจใช้กดขี่ผู้ใช้แรงงาน (ดูแผนภาพที่ 1) ฉะนั้น ทรายใก้ที่สังคมยังมีชนชั้นอยู่เช่นนี้ ความเป็นปฏิปักษ์ทางชนชั้นก็ย่อมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และในที่สุดก็จะต้องมีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม

¹พลังการผลิต ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบ เทคนิคต่าง ๆ และแรงงาน สิ่งเหล่านี้จะรวมกันเป็นขบวนการแปรวัตถุดิบต่าง ๆ มาเป็นสินค้าอุปโภคและบริโภค

² Karl Marx and Friedrich Engels, "The German Ideology," Marx and Engels: Basic Writing on Politics and Philosophy, ed. Lewis S. Feuer (Glasgow: William Collins Sons & Co. Ltd, 1969), p. 292

แผนภาพที่ 1

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง

เกิดขึ้น ดังที่เป็นมาจนถึงสังคมนิยม จากการค้นพบความลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงสังคมของประวัติศาสตร์ที่พัฒนามาเช่นนี้ คาร์ล มาร์กซ และ เฟรเดอริก เองเงิลส์ เรียกความคิดของตนว่าเป็น "วิทยาศาสตร์" แบบที่นักเคมีค้นพบขบวนการ และความสัมพันธ์ของความจริงที่ซ่อนอยู่นอยู่เบื้องลึกของการกำหนดปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ¹ และด้วยเหตุนี้ มาร์กซ จึงได้โจมตีความคิดสังคมนิยมเพื่อผันว่าเป็นสังคมนิยมไม่ถูกต้อง² เพราะเห็นว่า นักสังคมนิยมเพื่อผันเป็นเพียงนักจิตนิยมที่ขาดความเข้าใจในสาเหตุ และองค์ประกอบของการซูคริด ในประวัติศาสตร์ ดังนั้น จึงทำให้ไม่สามารถอธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ได้ นอกจากคอยวิพากษ์วิจารณ์หรือเปิดโปง หรือประนามสังคม และการผลิตแบบทุนนิยมเท่านั้น

ข. วัตถุนิยมวิภาษ (Dialectical Materialism) และวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ (Historical Materialism)

การจะเข้าใจความคิดของมาร์กซ จำเป็นต้องศึกษาเรื่อง วัตถุนิยมวิภาษ และวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ การขัดแย้งทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม การต่อสู้ชนชั้น และการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ ทั้งนี้เพราะว่า แนวความคิดต่าง ๆ เหล่านี้คือลัทธิมาร์กซิสม์ วัตถุนิยมวิภาษ และวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์ คือแนวทางความคิดที่มาร์กซ ใช้วิเคราะห์หาสาเหตุที่แท้จริงของการพัฒนาทางเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีการผลิต การแลกเปลี่ยนผลผลิต การแบ่งแยกชนชั้น และการต่อสู้ทางชนชั้นในสังคม³ หลักวิภาษวิธี

¹ Maurice Cornforth, The Open Philosophy and The Open Society (London: Unwin Brothers Limited, 1968), p. 159

² คาร์ล มาร์กซ เฟรเดอริก เองเงิลส์ และ วี.ไอ.เลนิน, ว่าด้วยทฤษฎีสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์, สุทร ศรีประชา แปล, (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2519), หน้า 1

³ Friedrich Engels, "On Historical Materialism," in Lewis S. Feuer, (ed.), Marx and Engels ..., p. 94

(Dialectic) คือความคิดตรรกวิทยาเกี่ยวกับขบวนการของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หลักนี้ถือว่า เหตุการณ์ทุกเหตุการณ์จะประกอบด้วยสมมุติฐานหรือสิ่งที่เป็นอยู่ (Thesis) แต่เนื่องจากสิ่งนี้ยังไม่มีความสมบูรณ์ในตัว จึงเกิดสิ่งที่ขัดแย้ง (Anti-Thesis) ขึ้น และเมื่อทั้ง 2 ประเด็นก็จะเกิดผลรวมสมบูรณ์ (Synthesis) แต่ก็ยังไม่ใช่ความสมบูรณ์ที่สุด เพราะถ้าหากมีสิ่งที่ถูกตองกว่าเกิดขึ้น ผลรวมสมบูรณ์นี้ก็จะเป็สมมุติฐาน (Thesis) ใหม่ และเป็นขบวนการอยู่เช่นนี้เรื่อยไปจนกว่าจะได้ความสมบูรณ์ที่สุด นักวิชาวิธีเชื่อว่า วิธีแบบนี้สามารถใช้วิเคราะห์หาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ ซึ่งมาร์กซ์เองก็ใช้หลักนี้ เพราะมาร์กซ์เชื่อว่าประวัติศาสตร์จะมีสิ่งที่เป็นอยู่เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง และสลายไป¹ (ดูแผนภาพที่ 2)

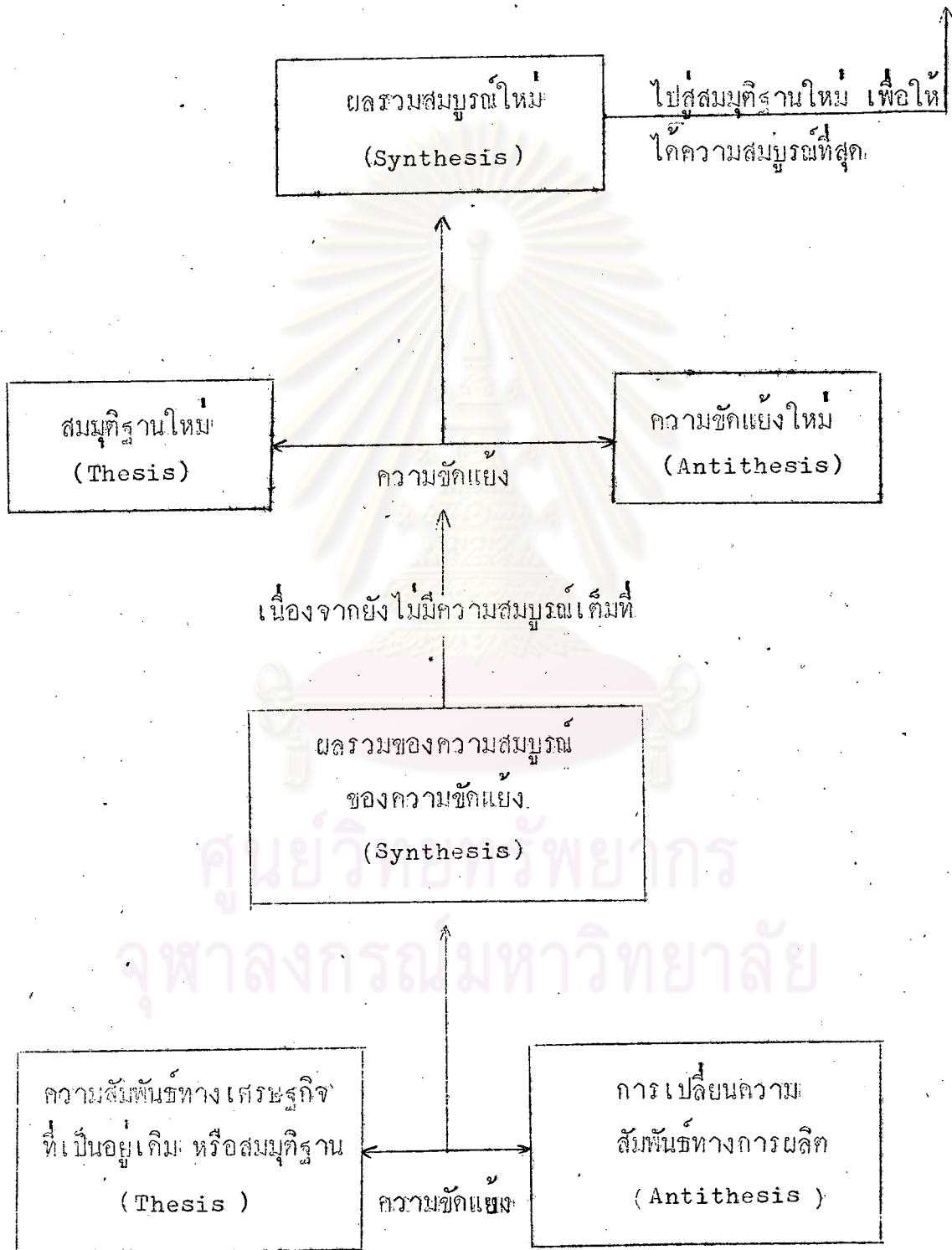
อันที่จริง ความคิดวิชาวิธีของมาร์กซ์ไม่ใช่ของใหม่ เพราะเคยปรากฏมาแล้ว ในสมัยกรีก ดังจะเห็นได้จากคำพูดของ เฮเรคลิตัส (Heraclitus) ที่ว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นอยู่และไม่เป็นอยู่ เพราะทุกอย่างเป็นของเหลว จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ที่เป็นอยู่เสมอ"² นอกจากนี้ เพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ก็เคยพูดถึงหลักนี้ สมัยต่อมาก็มี เดการ์ตส์ (Descartes) และสปิโนซา (Spinoza) อีก แต่นักคิดเหล่านี้ไม่ได้ตีความประวัติศาสตร์ นอกจากใช้หลักถามตอบว่า "ใช่" หรือ "ไม่ใช่" เท่านั้น ต่อมา เฮเกิล (Hegel) ได้นำหลักนี้มาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ครั้งแรก เฮเกิลเชื่อว่า สิ่งต่าง ๆ ในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นเพราะพลังความคิดขัดแย้งกัน ซึ่งต่างไปจากความคิดของ ฟอยเออร์บัคซ์ (Feuerbach) ที่เชื่อว่า "ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เป็นผลผลิตมาจากวัตถุ ความคิดของคนถ้าไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุ ก็จะไม่สามารถ

¹ Friedrich Engels, "Socialism, Utopian and Scientific Part II," in Carl Cohen, Communism, Fascism and Democracy, p. 51

² Ibid.

แผนภาพที่ 2

แผนภาพแสดงลักษณะวิภาษวิธีทางประวัติศาสตร์

เกิดความรู้อย่างที่เป็นแก่นสารได้เลย"¹ คาร์ล มาร์กซ์ ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับฟอยเออร์บัคซ์ เพราะเห็นว่า "ความคิดไม่ใช่สิ่งอื่นใด นอกจากเป็นโลกทางวัตถุที่สะท้อนโดยจิตมนุษย์ และแสดงความหมายให้ปรากฏในแง่ของความคิดเท่านั้น"² ฉะนั้น ความคิดจึงไม่ใช่ตัวกำหนดวัตถุหรือสภาพแวดล้อม ตรงกันข้ามวัตถุหรือสิ่งแวดล้อมต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความนึกคิดของคนอย่างไรก็ตาม แม้มาร์กซ์จะมีความเห็นเช่นเดียวกับฟอยเออร์บัคซ์ แต่ก็เห็นว่างานของฟอยเออร์บัคซ์นั้น เป็นเพียงความพยายามที่จะนำพื้นฐานความคิดทางโลก เข้าแทนที่ความคิดทางศาสนา ซึ่งทำให้ฟอยเออร์บัคซ์ขาดความสำคัญในการปฏิบัติและขาดความเข้าใจความรู้สึกที่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับการผลิตอย่างแท้จริง⁴ ผิดกับมาร์กซ์ ซึ่งเชื่อว่าตนเองมีความสำคัญในการปฏิบัติ และเข้าใจในความสัมพันธ์ทางการผลิตของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้มาร์กซ์จึงว่าโลกที่เป็นอยู่นี้จะต้องมีการปฏิบัติ⁵ เพราะเหตุว่าสังคมยังมีการขัดแย้งระหว่างชนชั้นกันอยู่

หลักวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์คือ การนำหลักวิชาวิธีมาใช้ศึกษาประวัติศาสตร์สังคม โดยพิจารณาจากพื้นฐานทางวัตถุ การที่มาร์กซ์ และ เองเงิลส์ นำหลักนี้มาใช้ เพราะเชื่อว่าหลักวิชาวิธีนี้สามารถวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ได้ ฉะนั้น ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ที่มาร์กซ์และเองเงิลส์ใช้นี้จึงเรียกว่า "ลัทธิวัตถุนิยมทางประวัติศาสตร์"

มาร์กซ์เริ่มวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จากข้อสมมุติที่ว่า เกิมนั้น การผลิตของสังคม

¹ ช่าง บวรธรรม, "ปรัชญาแห่งลัทธิวัตถุนิยม," อังใน รัชอนันต์ สมุทวนิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 143 - 144

² Karl Marx and Friedrich Engels, "The German Ideology," in Lewis S. Feuer, (ed.), Marx and Engels ..., p. 292

³ Karl Marx, "Capital: A Critique of Political Economy," Ibid., p. 136

⁴ Karl Marx, "Thesis on Feuerbach W," I bid., p. 284

⁵ Ibid., p. 286

เป็นไปเพื่อสนองความต้องการเท่าที่จำเป็นของชีวิต แต่ต่อมาการผลิตก็กลายเป็นการผลิตเพื่อการค้าและการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างชนชั้น และความเป็นศัตรูทางชนชั้นกัน การต่อสู้ทางชนชั้นนี้เองได้ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงมาเป็นยุค ๆ เช่น สังคมทาส สังคมศักดินา และสังคมนายทุนตามลำดับ และในสังคมนายทุนนี้ ความขัดแย้งทางวัตถุได้แบ่งชนชั้นชัดเจนมาก มาร์กซจึงเชื่อว่าจะต้องมีการปฏิวัติไปสู่ "สังคมนิยม" เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม แต่ในระบบสังคมนิยมนี้ความแตกต่างยังคงมีอยู่ เพราะการแบ่งปันผลผลิตยังถือตามความสามารถของแต่ละบุคคล ฉะนั้น สังคมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์อีก ทั้งนี้ก็เพื่อจะปรับความแตกต่างทุก ๆ ด้านให้หมดสิ้นไป เพราะวิธีการผลิต ความสัมพันธ์ทางการผลิต ผลการผลิต และทรัพย์สินทุกอย่าง เป็นของคนทุกคนในสังคมโดยเท่าเทียมกัน (ดูแผนภาพที่ 3)

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์ ไม่ใช่การค้นหาความจริงในแง่ความคิด หรือในแง่ปรัชญาแบบนักเพอฝัน หากแต่เป็นการค้นหาความจริงในแง่เศรษฐกิจของแต่ละยุค เหตุที่มาร์กซ์ศึกษาในแง่นี้เพราะเห็นว่า "ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็นขบวนการสืบเนื่องของการพัฒนาทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ"¹ ด้วยเหตุนี้มาร์กซ์จึงว่า ถ้าจะศึกษาหรืออภิปรายปัญหาสังคมให้ลึกซึ้งหรือให้ถึงที่สุดได้ ก็จะต้องเริ่มต้นศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจของยุคนั้น ๆ เท่านั้น²

ค. ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม

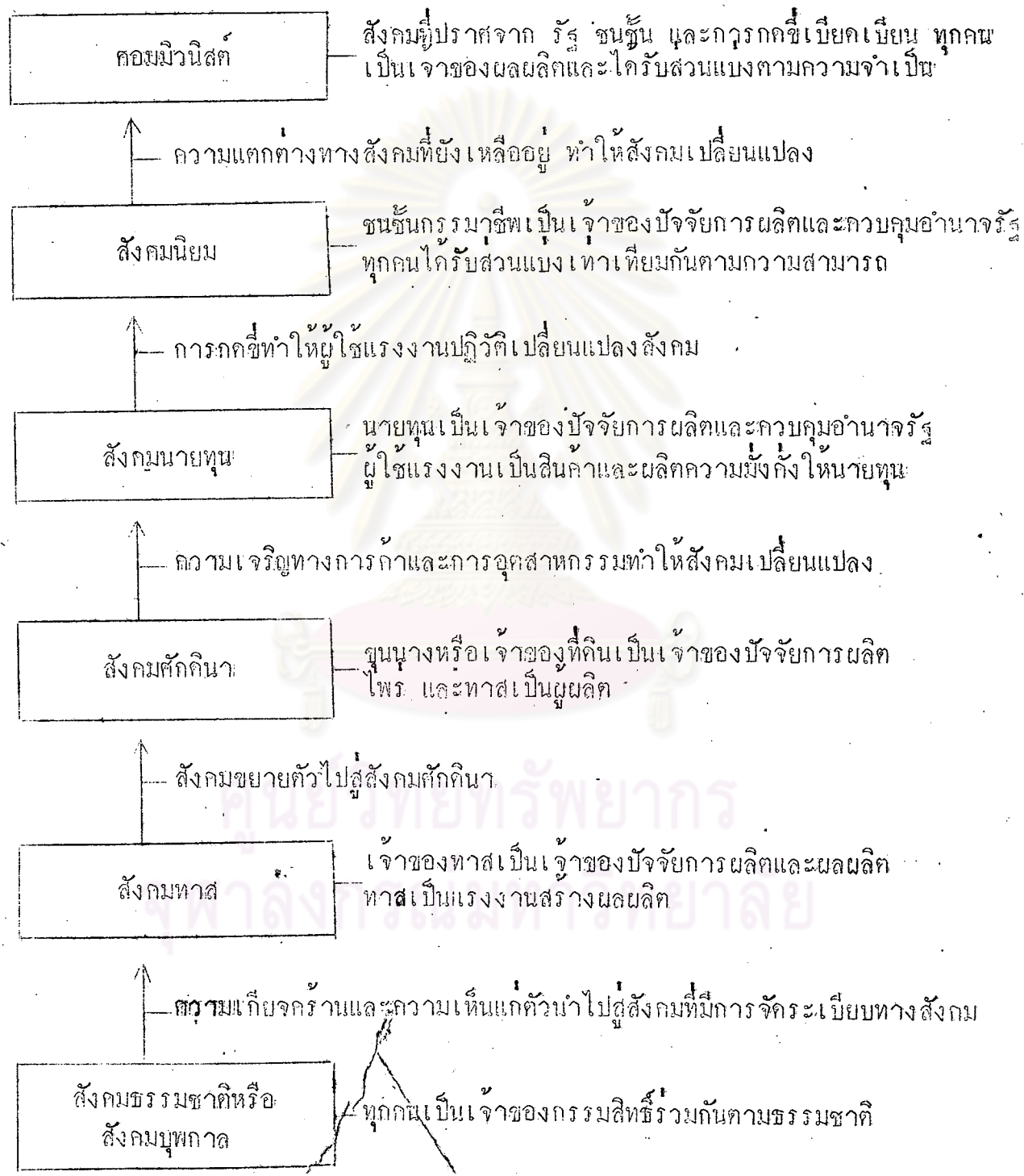
ความขัดแย้งในระบบทุนนิยมนี้ มาร์กซ์ได้ชี้แจงไว้ในทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีมูลค่าและมูลค่าส่วนเกิน ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบของพวคนายทุน จนเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น

¹ Norman Mackenzie, Socialism: A Short History, p. 41

² คาร์ล มาร์กซ์ เฟรเดอริก เองเงิลส์ และ วี.ไอ.เลนิน, ว่าด้วยทฤษฎีสังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์, หน้า 2

แผนภาพที่ 3

แผนภาพแสดงการวิวัฒนาการสังคมทางประวัติศาสตร์

ทฤษฎีมูลค่าแรงงานของมาร์กซ์ก็ไม่ใช่ของใหม่ เพราะนักคิดสำนักฟิสิกส์ไอแกเรตส์ (Physiocrats) เช่น ริคาร์โด (Ricardo) และปรูคอง (Proudhon) เคยพูดมาแล้ว ตัวอย่างเช่น ในหนังสือเรื่อง "หลักเศรษฐกิจการเมือง" (Principles of Political Economy) ริคาร์โดว่า "มูลค่าของสินค้านั้นขึ้นอยู่กับปริมาณของแรงงานที่จำเป็นสำหรับการผลิตสินค้า ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับค่าตอบแทนที่จ่ายให้แรงงาน ไม่ว่าจะมากหรือน้อย" ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดมูลค่าการแลกเปลี่ยนสินค้าจึงได้แก่คุณประโยชน์ (Utility) ความหายาก (Scarcity) และมูลค่าของแรงงาน (Labor cost)¹ ส่วนมาร์กซ์ว่า มูลค่าแลกเปลี่ยนหรือมูลค่าของสินค้าหนึ่ง ๆ กำหนดขึ้นจากจำนวนของแรงงานที่ใช้ในการผลิต ฉะนั้น แรงงานเท่านั้นที่เป็นเครื่องวัดมูลค่าที่สมบูรณ์² มาร์กซ์ และริคาร์โดมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า แรงงานคือตัวกำหนดมูลค่าของสินค้า แต่ก็มีข้อแตกต่างกันที่ มาร์กซ์เห็นว่า "แรงงาน" อย่างเดียวเท่านั้นที่เป็นเครื่องวัดมูลค่าของสินค้า เพราะมาร์กซ์พิจารณาในแง่ที่ว่า สินค้าทุกประเภทแม้จะมีมูลค่าการใช้และการแลกเปลี่ยน แต่สินค้าทุกอย่างก็เป็นผลผลิตของแรงงาน

ส่วนทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินของมาร์กซ์ก็ไม่ใช่ของใหม่อีกเช่นกัน เพราะริคาร์โดและปรูคองก็เคยพูดมาแล้ว เช่นว่า คนงานผลิตมูลค่าเกินกว่าที่ตนได้รับในรูปของค่าจ้าง ผลต่างนี้จะตกเป็นผลกำไรของผู้มีกรรมสิทธิ์ในอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม³ ส่วนมาร์กซ์

¹ ไซมอนส์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 150 - 151.

² คุรายละเอียกใน เอ็ม เจ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเปเลโตถึงปัจจุบัน, พิมพ์ครั้งที่ 2, เส้นทางจามริก แพล, (นครหลวง ฯ. ร.พ.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515), หน้า 563.

³ Francis W. Coker, Recent Political Thought, Fourth edition, (Calcutta: The World Press Private Ltd., 1971), p. 75

เห็นว่า ความแตกต่างระหว่างมูลค่าของสินค้าที่คนงานผลิตขึ้นกับมูลค่าของอำนาจแรงงาน (Labor Power) คือมูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) ที่นายทุนได้รับ ส่วนผู้ใช้แรงงานได้รับเพียงค่าแรงที่พอเลี้ยงชีพเท่านั้น¹ มาร์กซ์ว่าในระบบทุนนิยม แรงงานจะถูกซื้อและขายแบบสินค้า นายทุนจะเอาเปรียบผู้ใช้แรงงานโดยการเพิ่มเวลาทำงานหรือใช้แรงงานที่ข้อมาเยี่ยงเครื่องกล เพื่อจะเพิ่มทุนและความมั่งคั่งให้กับนายทุน โดยไม่สนใจในความทุกข์ยากของผู้ใช้แรงงาน การเอาเปรียบเช่นนี้ มาร์กซ์ว่านอกจากจะเป็นการโจรกรรมแรงงานและศีลธรรมอันกึ่งามของมนุษย์แล้ว ยังจะนำความตายมาสู่ผู้ใช้แรงงานอย่างน่าสมเพชอีกด้วย² มาร์กซ์โจมตีระบบทุนนิยมว่า ไม่มีสิ่งคมยุดใดจะเลวร้ายเท่าทุนนิยม เพราะผู้ใช้แรงงานถูกใช้เยี่ยงทาส แต่ไร้ทรัพย์สิน ส่วนชนกลุ่มน้อยที่ไม่ค่อยได้ทำอะไร กลับมีความมั่งคั่งร่ำรวย และผูกขาดหรือครอบครองอำนาจเศรษฐกิจ อำนาจการเมือง และทรัพย์สินส่วนใหญ่ของสังคม จากความแตกต่างของชนชั้นในสังคม เช่นนี้มาร์กซ์เชื่อว่า การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพจะต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ก็เนื่องจากว่า ยิ่งระบบทุนนิยมมีการพัฒนาไปมากเท่าใด ชนชั้นผู้ใช้แรงงานก็จะมีจำนวนเพิ่มขึ้น และยิ่งนายทุนสร้าง ความกดขี่มากขึ้นเท่าใด ชนชั้นผู้ถูกกดขี่ก็จะรวมตัวกันเป็นพลังปฏิบัติที่มีวินัยเปลี่ยนแปลงระบบ "ทรัพย์สินเอกชน" มาเป็นทรัพย์สินของสังคมในที่สุด³

ง. การต่อสู้ทางชนชั้นและการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

จากหนังสือเรื่อง Manifesto of The Communist Party มาร์กซ์ และเอนเงิลส์ว่าประวัติศาสตร์สังคม คือประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างผู้กดขี่

¹ เออร์เนสต์ มันทเซล, ทฤษฎีเศรษฐกิจศาสตร์มาร์กซ์, อัมไพ รุงอรุณ แปล, (กรุงเทพฯ : กวางมด, 2519), หน้า 32 - 33

² Karl Marx Capital, "A Critique of Political Economy," in Lewis S. Feuer, (ed.), Marx and Engels..., p. 189

³ Ibid., p. 208

กับผู้อยู่ถูกกดขี่ ซึ่งมีผลประโยชน์ขัดแย้งกัน และไม่สามารถจะประนีประนอมกันได้ เพราะชนชั้นหนึ่งมุ่งแต่จะกอบโกยแสวงหาทรัพย์สินส่วนเกินโดยการเอาเปรียบผู้อื่น แต่ชนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ คอสูทักเพียงเพื่อปากท้องและหนีความแร้นแค้นไปวัน ๆ การขัดแย้งผลประโยชน์เช่นนี้คือสาเหตุของการต่อสู้ทางชนชั้นที่ปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ แต่การต่อสู้ในสมัยก่อน ๆ ยังไม่ค่อยเกินขีด เพราะชนชั้นในสังคมยังมีความซับซ้อน และที่สำคัญการพัฒนาอุตสาหกรรมยังอยู่ในระดับที่ต่ำ นายทุนยังไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะผูกขาดอำนาจเศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมือง การกดขี่ขูดรีดจึงยังไม่มีอำนาจเพียงพอที่จะทำให้ผู้อยู่ถูกกดขี่รวมตัวกันเป็นพลังที่เข้มแข็ง แต่ในระบบทุนนิยม มาร์กซาระบบอุตสาหกรรมได้พัฒนาก้าวหน้าไปมาก ทำให้ระบบอุตสาหกรรมสมัยใหม่เข้าแทนที่อุตสาหกรรมขนาดเล็กย่อย และมหาเศรษฐีอุตสาหกรรมเข้าแทนที่ชนชั้นกลาง ทรัพย์สินของสังคมจึงตกอยู่ในมือของพวกเขา มหาเศรษฐีอุตสาหกรรมซึ่งเป็นชนส่วนน้อยของสังคม¹

ความเจริญของระบบอุตสาหกรรม สามารถทำให้การกดขี่และการเอาเปรียบเอาเปรียบแพร่ขยายไปได้ทั่วสังคม มาร์กซเชื่อว่าในที่สุดสังคมก็จะต้องแบ่งเป็นสองชนชั้นคือพวกมีกิน (Have) ได้แก่พวกมหาเศรษฐีและนายทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ กับพวกไม่คอยมีกิน (have not) ซึ่งได้แก่พวกกรรมกร ชาวไร่ชาวนา พ่อค้าย่อย ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระและพวกที่ว่างงาน มาร์กซมีความเห็นว่าในระบบนี้พวกนายทุนไม่คอยคิดทำอะไร นอกจากรุ่นปฏิวัติเครื่องมือการผลิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป เพื่อจะผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมือง ส่วนผู้ใช้แรงงานจะมีสภาพคล้ายพลทหารแห่งกองทัพอุตสาหกรรม ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนายทุน รัฐของนายทุน และเครื่องจักรกลในระบบเช่นนี้จุดหมายปลายทางของสังคมจึงไม่มีอะไรมากไปกว่าเป็นการสะสมความมั่งคั่งไว้รวยให้แก่พวกมหาเศรษฐี ส่วนชนชั้นแรงงานต้องทำงานหนักเยี่ยงทาส และยังถูกโจรกรรม

¹ Karl Marx and Friedrich Engels, "Manifesto of The Communist Party," Ibid., pp. 48-49

แรงงานและศีลธรรมไปจนหมดสิ้น มาร์กซ์เชื่อว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมคืออาวุธที่นายทุน
เคยใช้ทำลายระบบศักดินามาแล้วจะต้องหวนกลับมาทำลายนายทุนเองในที่สุด

ส่วนการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพนั้น จากหนังสือเรื่อง The Class Struggle
in France, 1848 to 1850 และในเรื่อง The Eighteenth Brumaire of
Louis Bonaparte มาร์กซ์ชี้ให้เห็นว่า ชนชั้นกรรมาชีพได้เคยร่วมกับพวกนายทุนโค่นล้ม
พระเจ้าหลุยส์ฟีลิปมาแล้ว แต่ในระบอบนั้น ชนชั้นกรรมาชีพไม่มีพลังเพียงพอที่จะยึดอำนาจรัฐ
อำนาจทางการเมืองปกครองจึงตกอยู่ในมือของพวกนายทุน ต่อมาพวกนายทุนได้ตั้งระบบสาธารณ-
รัฐ (Republic) ขึ้น ชนชั้นกรรมาชีพได้พยายามโค่นล้มรัฐบาลนายทุนอื่นในปี 2391 แต่ก็
ล้มเหลว เหตุที่เป็นเช่นนี้มาร์กซ์ว่าเป็นเพราะปัจจัยและเงื่อนไขของการปฏิวัติยังไม่เพียงพอ
เพราะระบบทุนนิยมและอุตสาหกรรมยังไม่ได้พัฒนาเต็มที่ และผู้ถูกกดขี่ก็ยังขาดความ
สำนึกในการปฏิวัติ¹ แต่สำหรับระบบทุนนิยมแล้ว มาร์กซ์เห็นว่าปัจจัยและเงื่อนไขของการ
ปฏิวัติมีพร้อมเพราะพลังเครื่องจักรกลได้เข้ามาทำลายมูลค่าแรงงานคน และทำให้คนว่าง
งานมากขึ้น เมื่อสังคมมีการแบ่งชนชั้นเด่นชัด ชนชั้นกรรมาชีพก็จะรวมตัวกันเป็นพลังที่เข้ม
แข็ง และภายใต้เงื่อนไขที่อำนวยเช่นนี้ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพจะต้องทำการปฏิวัติ เหตุที่มาร์กซ์
ใช้พลังชนชั้นกรรมาชีพเป็นพลังในการปฏิวัติ เพราะเห็นว่าชนชั้นกรรมาชีพคือผลผลิตของ
ระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมโดยตรง และอีกประการหนึ่ง ชนชั้นกรรมาชีพก็เป็นผู้ที่ไร้ทรัพย์สิน
สมบัติ ไม่มีอะไรจะต้องปกป้องรักษา ฉะนั้น ถ้าชนชั้นกรรมาชีพต้องการจะปลดปล่อยตัวเอง
สิ่งเดียวที่จะต้องทำก็คือปฏิวัติโค่นล้มระบบนายทุน โดยการยึดอำนาจทางการเมืองและควบคุม
ปัจจัยการผลิตทั้งหมด เพื่อทำลายระบบกรรมสิทธิ์เอกชน และระบบการแข่งขันใด ๆ

¹ดูรายละเอียดใน ทัชชานนท์ สมุทวนิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์
กับการเมืองไทย, หน้า 155 - 156 และใน Karl Marx, "The Class Struggles
in France, 1848 to 1850," and "The Eighteenth Brumaire of Louis
Bonaparte," in Feuer, Marx and Engels ..., pp. 332-357, 358-388

ทั้งปวง มาร์กซว่า "การปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพจะไม่สูญเสียวะไรเลย นอกจากโซครวนของความทุกข์ยาก และสิ่งที่ชนชั้นกรรมาชีพจะได้รับก็คือ โลกทั้งโลก"¹

จ. ระบบสังคมนิยมและระบบคอมมิวนิสต์

ขบวนการพัฒนาการจากระบบทุนนิยมเข้าสู่ระบบสังคมนิยม และระบบคอมมิวนิสต์นั้น มาร์กซชี้แจงว่า ในขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงจากระบบทุนนิยมไปสู่ระบบสังคมนิยม นั้น ต้องใช้พลังการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นจึงจะสำเร็จ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าผลประโยชน์ของนายทุนและของชนชั้นกรรมาชีพ ไม่มีทางประสานกันได้โดยวิธีสันติ เพราะเหตุว่าในระบบทุนนิมนั้น มีจุดมุ่งหมายเป็นไปเพื่อความมั่งคั่งของพวกนายทุนซึ่งขัดกับผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพอย่างมาก ฉะนั้น การปฏิวัติจึงเป็นหนทางเดียวที่จะทำให้ชนชั้นกรรมาชีพได้รับผลประโยชน์ของคนได้เต็มที่ ส่วนในขั้นตอนที่จะสร้างระบบสังคมนิยมชนชั้นกรรมาชีพ จะต้องแทรกแซง บังคับเพื่อยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์เอกชน และเข้าควบคุมปัจจัยการผลิตทั้งหมด ซึ่งมาร์กซได้วางมาตรการไว้ดังนี้คือ

1. ให้ล้มเลิกทรัพย์สินในที่ดิน และนำค่าเช่าที่ดินมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ของสาธารณณะ
2. เรียกเก็บภาษีก้าวหน้าให้มาก
3. ยกเลิกสิทธิหรือกรรมสิทธิ์ในมรดก
4. ให้รับทรัพย์สินของพวกที่ออกนอกประเทศและพวกกบฏทั้งปวง
5. รวมศูนย์กลางสินเชื่อไว้ในมือของรัฐโดยผ่านธนาคารแห่งชาติ ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทุนของรัฐ และมีสิทธิผูกขาดเพียงผู้เดียว
6. รวมศูนย์กลางการคมนาคมและการขนส่งไว้ในมือของรัฐ
7. ขยายโรงงานและเครื่องมือการผลิตที่รัฐเป็นเจ้าของ และนำเครื่องมือเหล่านี้ไปบุกเบิกในที่ว่างเปล่า และปรับปรุงกันตามโครงการสาธารณณะ

¹ Karl Marx and Friedrich Engels, "Manifesto of The Communist Party," Ibid., p. 82

8. แบ่งความรับผิดชอบให้แก่ผู้ใช้แรงงานเท่าเทียมกัน และตั้งกองทัพอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม

9. ประสานเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมที่ลดกรรมเข้าด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อลดเลิกความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ซึ่งสามารถทำให้ประชากรกระจายไปทั่วทั้งประเทศ

10. ให้เด็กทั้งปวงเข้าศึกษาในโรงเรียนโดยไม่คิดค่าเล่าเรียน การศึกษานั้นให้ประสานเข้ากับการผลิตอุตสาหกรรม และให้เลิกใช้แรงงานเด็กในโรงงานทั่ว ๆ ไป ฯลฯ

มาร์กซ์ว่า ถ้าชนชั้นกรรมาชีพดำเนินการตามนี้ ชนชั้นนายทุนและระบบนายทุนจะต้องสลายไปเพราะกฎและข้อบังคับของรัฐชนชั้นกรรมาชีพที่มีอยู่จะทำลายชนชั้นนายทุน และเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเท่านั้น²

ส่วนระบบคอมมิวนิสต์นั้น จากหนังสือ "Manuscript" ของมาร์กซ์ มาร์กซ์ว่า "ระบบคอมมิวนิสต์ไม่ใช่เป้าหมายของการพัฒนาของมนุษย์ หากแต่เป็นรูปแบบที่จำเป็นของสังคมมนุษย์ในอนาคต"³ และการที่มาร์กซ์เรียกลัทธินี้ว่า "คอมมิวนิสต์" มาร์กซ์กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง The German Ideology ว่า "เพราะเป็นขบวนการที่แท้จริงที่จะล้มเลิกรัฐที่มีการถือครองในกรรมสิทธิ์"⁴

มาร์กซ์ยอมรับว่า ระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นรูปแบบที่จำเป็นของมนุษย์ในอนาคตนั้น จะบรรลุถึงได้ต้องใช้เวลานาน เพราะการจะยกเลิกรัฐและกำจัดความแตกต่าง

¹ Ibid., pp. 69-70

² V.I. Lenin, "The Withering Away of The State and Violent Revolution," in Irving Howe, (ed.), A Handbook of Socialist Thought, p. 317

³ Shlomo Avineri, The Social and Political Thought of Karl Marx (London: Cambridge University Press, 1971), p. 222

⁴ Ibid., (อ้างจาก The German Ideology)

ทุกอย่างของมนุษย์ให้หมดสิ้นไปนั้นไม่ใช่ปัญหาที่ง่าย แก่มาร์กซ์ว่า ในระบบคอมมิวนิสต์นั้น, ไม่มีความจำเป็นที่จะใช้ความรุนแรงใด ๆ เพราะชนชั้นกรรมาชีพได้ทำลายรากเงาของระบบทุนนิยมจนหมดสิ้นแล้ว และชนชั้นกรรมาชีพเองก็ได้ทำลายชนชั้นของตนด้วย ฉะนั้น ในระบบคอมมิวนิสต์นี้จึงไม่มีความขัดแย้งใด ๆ ทุกคนต้องทำงานร่วมกัน ไม่มีใครอ้างว่า "ฉันสร้างสิ่งนั้นหรือนี่คือการผลิตของฉัน"¹ และไม่มีใครได้ปันผลผลิตเหนือใครเพราะในระบบนี้ถือว่าแม้มนุษย์จะมีความแตกต่างกันทางสติปัญญาและความสามารถ แต่มนุษย์ไม่ได้แตกต่างกันทางกะเพาะอาหารและความต้องการทางร่างกาย

กล่าวโดยสรุป แม้ความคิดของมาร์กซ์จะเป็นระบบแบบวิทยาศาสตร์อยู่มาก แต่ความคิดเรื่อง "สังคมที่ปราศจากชนชั้น" นั้นดูเป็นไปได้อย่างยาก ถ้าจะเกิดขึ้นได้ก็จะต้องใช้เวลาชานานมาก เพราะมาร์กซ์วางเงื่อนไขว่า การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพของอาศัยการพัฒนาของระบบอุตสาหกรรมที่เจริญเต็มที่ เพื่อรอให้สังคมมีการแบ่งชนชั้นเป็นสองชนชั้นคือ ผู้กดขี่กับผู้ถูกกดขี่ แต่เงื่อนไขเช่นนี้อาจจะไม่เป็นไปตามที่มาร์กซ์คาดไว้ เพราะระบบสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าในปัจจุบันนี้ก็ยังมีอยู่เพียงไม่กี่ประเทศ และในประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าส่วนใหญ่ ชนชั้นแรงงานก็ค่อนข้างจะได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐสูงกว่าผู้ใช้แรงงานในประเทศด้อยพัฒนา ฉะนั้น โอกาสในการเคลื่อนไหวของผู้ใช้แรงงานจึงมีสภาพที่ดีกว่าที่มาร์กซ์คาดคิดเอาไว้ ในทางตรงกันข้าม แรงงานในประเทศด้อยพัฒนาซึ่งถูกกดขี่มากกว่าแรงงานในประเทศอุตสาหกรรม มาร์กซ์กลับไม่ค่อยได้พูดถึง ฉะนั้น ความหวังในการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพของมาร์กซ์ยังคงใช้เวลาอีกมาก แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาไม่ใช่หลักสำคัญของลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) สิ่งสำคัญที่มาร์กซ์ให้ไว้ก็คือ "ที่ใดมีการกดขี่ ที่นั้นจะต้องมีการปฏิวัติ" ซึ่งศาสนิยมของมาร์กซ์ได้นำเอาไปใช้กับโลกเสรีอยู่ทุกวันนี้ ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าแม้มาร์กซ์จะคาดการณ์ผิด แต่อิทธิพลความคิดของมาร์กซ์ไม่ได้

¹ Friedrich Engels, "The Rise of Capitalism and The Working Class," in Irving Howe, (ed.), A Handbook of Socialist Thought, p. 86

สูญสลายไปแต่ประการใด ตรงกันข้ามกลับยิ่งเพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นทุกที โดยเฉพาะในโลกเสรี
ที่ปัญหาของความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น

ฉ. สรุปลัทธิมาร์กซ์

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า การสร้างระบบสังคมสมบูรณ์แบบของ
มาร์กซ์นั้น เป็นระบบที่มีหลักเกณฑ์อยู่มาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่ามาร์กซ์ไม่ได้ค้นหาความจริง
หรือค้นเหคุของปัญหาความขัดแย้งของสังคมในแง่ของความคิดหรือปรัชญาแบบนักเพื่อฝัน
หรือนักจิตนิยมทั่ว ๆ ไป หากแต่มาร์กซ์ค้นหาในแง่ของเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการ
เป็นอยู่และการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ละยุค การเปิดโปงวิธีการผลิต และการเอาวิถี
เอาเปรียบของชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิต โดยการศึกษาค้นคว้าทางเศรษฐกิจนี้ มาร์กซ์
เชื่อว่าจะทำให้รู้ถึงต้นเหคุของปัญหาที่แท้จริง ฉะนั้น การจะแก้ปัญหาของความขัดแย้งก็ต้อง
แก้ที่ต้นเหคุของปัญหา แต่สำหรับความคิดของมาร์กซ์แล้ว มาร์กซ์มองไม่เห็นว่าการใช้วิธี
สันติในการแก้ปัญหาสังคมจะเป็นไปได้ เพราะในระบบทุนนิยมนั้น มีเป้าหมายที่เป็นไปเพื่อ
ความมั่งคั่งของพวก้ารววยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ฉะนั้น การจะแก้ปัญหาสังคมได้อย่าง
แท้จริงก็มีวิธีเดียวคือ ใช้การปฏิวัติของผู้ถูกเอาเปรียบเท่านั้น มาร์กซ์เชื่อว่าถ้าพลัง
ของชนชั้นกรรมาชีพหรือชนชั้นผู้ไร้สมบัติสามารถยึดอำนาจรัฐ และโอนพลังการผลิตต่าง ๆ
มาเป็นของรัฐได้แล้ว รัฐของชนชั้นกรรมาชีพนี้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขูดถอน
โค่นระบบทุนนิยม และนำสังคมพัฒนาไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นรูปแบบสังคมที่สมบูรณ์ของ
มนุษย์ในอนาคตได้

6. ลัทธิเลนิน

ภายหลังจากที่เลนินได้นำประเทศรัสเซียเข้าสู่ระบบคอมมิวนิสต์ในปี 2460
เป็นต้นมา พรรคลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ก้าวเข้ามาสู่ประวัติศาสตร์ยุคใหม่ภายใต้ระบบจักรวรรดิ
นิยม ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาของระบบทุนนิยมที่ก้าวหน้าขึ้นมาเป็นลำดับนั้น ทำให้ประเทศ
ที่เจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาการ และระบบอุตสาหกรรม สามารถสร้างพลังอำนาจ
ทางอาวุธและกองทัพเรือที่ยิ่งใหญ่เข้าไปครอบครองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

และวัตถุดิบหรือทรัพยากรธรรมชาติของประเทศล้าหลังหรืออ่อนแอได้ หลายประเทศในเอเชียและแอฟริกาได้ตกเป็นเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกที่ทรงพลังทางอาวุธและเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ในศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นยุคของจักรวรรดินิยม ระบบเศรษฐกิจและการเมืองของระบบทุนนิยมจึงไม่ได้จำกัดขอบเขตของการพัฒนาอยู่เฉพาะภายในประเทศหนึ่ง ๆ ตามที่มาร์กซ์ได้คาดเอาไว้ เลนินมีความเห็นว่าในระบบจักรวรรดินิยมเช่นนี้ประเทศอาณานิคมทั้งหลายไม่มีทางที่จะได้รับการพัฒนาก้าวหน้าเป็นระบบอุตสาหกรรมได้ เพราะมหาอำนาจทางเศรษฐกิจต้องการจะใช้เป็นแหล่งสนองวัตถุดิบและบริโภควัตถุคตินั้น ถ้าจะรอการปฏิวัติกรรมมาซึ่งของโลกตามทฤษฎีของมาร์กซ์ก็คงจะเป็นไปได้ยาก เพราะมาร์กซ์ไม่ได้กล่าวถึง "อิสระภาพ" ที่ประเทศอาณานิคมกำลังปรารถนาอย่างยิ่ง จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของโลกและทฤษฎีของมาร์กซ์เช่นนี้ เลนินจึงได้สร้างหลักลัทธิและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นจริงในโลก

ก. แนวความคิดของลัทธิเลนินสม์

เลนินเป็นนักสังคมนิยมหรือมาร์กซิสต์ที่หัวรุนแรง และเป็นผู้นำทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เลนินมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้การปฏิวัติโลกเป็นไปตามทฤษฎีของมาร์กซ์เร็วขึ้น เลนินจึงได้ขยายปรัชญาลัทธิมาร์กซิสต์ออกไปอีกแง่หนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในศตวรรษนั้น หลักปรัชญาที่เลนินขยายออกมาเพื่อสร้างการปฏิวัติโลกก็คือ การขยายความว่าลัทธิจักรวรรดินิยมคือ การพัฒนาขั้นสูงสุดของระบบทุนนิยมซึ่งเลนินตีความไว้ในหนังสือเรื่อง Imperialism : The Highest Stage of Capitalism ว่าระบบจักรวรรดินิยมมีขั้นตอน 5 ประการคือ

1. การรวมศูนย์การผลิตและทุน ผู้ขาดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ทำให้นายทุนย่อยไม่สามารถแข่งขันกับนายทุนใหญ่ได้ จึงต้องสลายตัวไปเอง
2. การรวมทุนธนาคารเข้ากับทุนอุตสาหกรรม เพื่อผูกขาดทางด้านอำนาจการเงิน (financial oligarchy) ทำให้ธนาคารย่อยต้องพังพินาศไป
3. การลงทุนออกไปต่างประเทศแทนส่งสินค้า ซึ่งจะช่วยให้กอบโกยผลกำไรในต่างประเทศทวีเพิ่มขึ้น

4. การรวมกลุ่มนายทุนต่างชาติ และแบ่งผลประโยชน์ในโลกกัน

5. มหาอำนาจนายทุนใหญ่ จะร่วมมือกันแบ่งดินแดนของโลก¹

การที่เลนินได้ขยายหลักทฤษฎีของมาร์กซิสม์เช่นนี้ก็เพราะเห็นว่า การปฏิวัติโลกตามหลักทฤษฎีของมาร์กซิสม์ที่อาศัยเงื่อนไขของการพัฒนาอุตสาหกรรมเต็มที่ และรอให้ชนชั้นในสังคมถูกแบ่งออกเป็น 2 ชั้นชั้นนั้น เป็นเงื่อนไขที่เป็นไปได้ยาก เพราะระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 20 ได้กลายมาเป็นเพียงระบบที่พัฒนาภายใต้ระบบจักรวรรดินิยม ฉะนั้น การที่จะอาศัยเงื่อนไขของการปฏิวัติภายในโครงสร้างระบบทุนนิยมเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ เพราะตราบไคที่ยังมีระบบจักรวรรดินิยมอยู่ ประเทศที่ขาดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความรู้ทางวิทยาการจะไม่สามารถพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรมทุนนิยมได้ ทั้งนี้เนื่องจากว่าระบบจักรวรรดินิยมนั้นดำรงอยู่ได้ก็ต่อจากอาศัยตลาดและวัตถุดิบจากอาณานิคม ฉะนั้นโอกาสที่ประเทศจักรวรรดินิยมจะให้การช่วยเหลือประเทศอาณานิคมพัฒนาไปสู่ระบบอุตสาหกรรมจึงเป็นไปได้ยาก เมื่อเป็นเช่นนี้ เลนินจึงต้องขยายความทฤษฎีมาร์กซิสม์ใหม่ว่า ลัทธิจักรวรรดินิยมคือ การพัฒนาขั้นสูงสุดของระบบทุนนิยม .เพราะเห็นว่าการขยายความเช่นนี้จะช่วยเสริมสร้างการปฏิวัติโลกให้เป็นไปได้ดีกว่าทฤษฎีมาร์กซิสม์ เลนินเชื่อว่าในระบบจักรวรรดินิยม การแข่งขันกันผูกขาดทุน หรืออำนาจทางการเงิน และการแข่งขันกันส่งทุนไปต่างประเทศระหว่างพวกนายทุนนั้น จะทำให้ลัทธิทุนนิยมอ่อนกว่าดังลง และอาจเป็นโอกาสที่ชนชั้นกรรมาชีพจะทำการปฏิวัติได้ ส่วนในด้านต่างประเทศ การที่ประเทศเจริญทางอุตสาหกรรมผูกขาดอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และกอบโกยทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอาณานิคมไปนั้น ก็จะทำให้ประชาชนที่ปรารถนาอิสระภาพในอาณานิคมลุกขึ้นต่อสู้ และเมื่อถึงโอกาสเช่นนั้น ชนชั้นกรรมาชีพก็อาจจะหาทางเปลี่ยนแปลงการต่อสู้ของอาณานิคม

¹ V.I. Lenin, "Imperialism : The Highest Stage of Capitalism" in Irving Hwe, (ed.), A Handbook of Socialist Thought, pp. 292-293

มาเป็นการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพได้¹

จะเห็นได้ว่าการขยายความของลัทธิเลนินนิสต์¹ ได้เปิดโอกาสไว้สำหรับการปฏิวัติอย่างกว้างขวาง ทั้งในประเทศทุนนิยมและประเทศอาณานิคม ซึ่งต่างจากทฤษฎีของมาร์กซ์ที่จำกัดการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพเฉพาะในประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าเท่านั้น

ข. หลักของลัทธิเลนินนิสต์

เนื่องจากลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ประสบปัญหาและอุปสรรคในแต่ละประเทศแตกต่างกัน เลนินมีความตระหนักในเรื่องนี้มาก จึงได้ค้นหาเงื่อนไขของการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามให้แก่พวกคอมมิวนิสต์ทุกประเทศยึดถือเป็นหลัก หลักลัทธิเลนินนิสต์ที่จะนำมาใช้ในการปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ พอสรุปได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ต้องพยายามดึงมวลชนผู้ใช้แรงงานมาเป็นพวก² และป้องกันไม่ให้มวลชนผู้ใช้แรงงานไปฝากฝังในอุดมการณ์อิสระหรือเป็นกลาง โดยชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์ของสังคมนั้นมีอยู่เพียง 2 อย่างที่ให้เลือกลคือ อุดมการณ์สังคมนิยม กับอุดมการณ์ทุนนิยม
2. การต่อสู้จำเป็นต้องพัฒนาความสำคัญทางการเมืองให้แก่ชนชั้นผู้ใช้แรงงาน แต่การจะสร้างความสำคัญเช่นนี้ไม่ควรจะทำเฉพาะในขอบเขตของการต่อสู้ทางเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง เพราะการจำกัดแต่การต่อสู้ทางเศรษฐกิจจะเป็นแนวทางที่แคบเกินไป³ ฉะนั้น จึงควรหาเงื่อนไขในด้านอื่น ๆ ด้วย
3. ออกใบปลิว ซึ่งมีข้อความโจมตีระบบโรงงาน ข้อบกพร่องของรัฐบาลพวกนายทุน และความชั่วร้ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ
4. พยายามชี้ให้เห็นความไม่ยุติธรรมของกฎหมาย และมาตรการต่าง ๆ

¹ Josef Stalin, "State, Revolution, and The Future," in Carl Cohen, Communism, Fascism and Democracy, p. 145

² V.I. Lenin; "What Is To Be Done?" Ibid., pp. 212-213

³ Ibid., p. 213

ที่จำกัดเสรีภาพในการนัดหยุดงาน และเสรีภาพในการป้องกันไม่ให้คนอื่นเข้าทำหน้าที่ระหว่างนัดหยุดงาน ตลอดจนชี้ข้อบกพร่องของศาลที่เป็นเครื่องมือของชนชั้นนายทุน

5. ให้แสดงปฏิกริยาต่อคำประกาศ หรือแถลงการณ์ของผู้ปกครองพรรค และบุคคลที่ปรากฏทุกหนทุกแห่งและทุกเวลา ข้อสำคัญต้องสามารถสรุปให้ผู้ใช้แรงงานเห็นว่า เป็นการกระทำอันรุนแรงของตำรวจ และเป็นการกดขี่ของพวกนายทุน

6. ต้องขยายการติดต่อกับชนทุกชั้น โดยปกปิดตนเองไม่ให้ใครรู้ว่าเป็นนักสังคมนิยม (แล้วพูดในลักษณะนักประชาธิปไตย) พยายามชี้ให้เห็นว่างานสร้างสังคมนิยมประชาธิปไตยมีแต่จะล้มเหลว ถ้าหากไม่ทำการต่อสู้และชี้ให้เห็นว่าพวกคอมมิวนิสต์เป็นพวกที่สนับสนุนขบวนการปฏิวัติทุกขบวนการ

7. ต้องกระทำการในทุก ๆ ลักษณะ คือ นักทฤษฎี นักโฆษณาชวนเชื่อ นักยุ้ง และนักจัดตั้ง ถ้าทำได้ทุกชนชั้น จะทำให้ไม่มีใครสงสัย

8. ต้องมีการประชุมอบรมคนงานในเรื่องประวัติความเป็นมาของขบวนการปฏิวัติ และวิวัฒนาการทางเศรษฐกิจของรัสเซียและยุโรปตะวันตก

9. คอยให้การช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ใช้แรงงานในการดำเนินการต่อสู้ทางเศรษฐกิจ

10. ต้องชี้ให้ผู้ใช้แรงงาน และชนทุกชั้นที่ถูกกดขี่ เห็นแนวทางในการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยชนชั้น

11. ยุ้งให้ผู้ใช้แรงงานเกิดความไม่พอใจ และคิดขอความช่วยเหลือจากฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐบาล และให้พวกนักสังคมนิยมเป็นนักการเมืองและนักสังคมนิยมประชาธิปไตยเพียงในนามในบางสถานการณ์ เพื่อดำเนินการนี้

12. ให้พรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้นเป็นผู้จัดตั้งกลุ่มแกนนำที่แท้จริง เพื่อใช้ถึงชนทุกชั้น เช่น นักการเมืองที่ไม่พอใจรัฐบาลและนักธุรกิจที่โรงงานให้มาร่วมกันเป็นพลังปฏิวัติต่อต้าน เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยของประเทศ

13. ให้ยึดการกระทำของพรรคคอมมิวนิสต์รัสเซียเป็นตัวอย่าง¹

¹ Ibid., pp. 214-216

14. การจัดตั้งองค์การในการต่อสู้ของประกอบไปด้วยนักปฏิวัติอาชีพ (Professional Revolutionaries) ที่พัฒนามาจากนักศึกษาและผู้ใช้แรงงาน เพราะพวกนี้ฉลาด และจะขึ้นนำ¹ ในการปฏิวัติได้

15. ฝึกหัดผู้ใช้แรงงานให้เป็นนักปฏิวัติอาชีพ แล้วให้ไปเป็นนักยุ่ง นักจัดตั้งองค์การ และนักโฆษณา ถ้าผู้ใช้แรงงานสามารถเป็นนักปฏิวัติอาชีพได้ จะทำให้พลังปฏิวัติเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมาก

16. ให้ตั้งวงล้อมขององค์การแรงงานและองค์การลับ ๆ ค้าง ๆ ให้ทั่วทุกแห่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้²

ก. ข้อตั้ง เกตลัทธิเลนินนิสม์

แม้ว่าเลนินจะไม่ใช่นักปฏิวัติคอมมิวนิสต์ แต่เลนินก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่นำลัทธิคอมมิวนิสต์ของมาร์กซ์มาขยายเพื่อใช้ในทางปฏิบัติ จนกลายเป็นอุดมการณ์หรือลัทธิใหม่คือ ลัทธิมาร์กซิสต์ - เลนินนิสม์ (Marxist - Leninism.) ซึ่งเป็นที่ยกย่องทั่วไปของผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ปัจจุบัน

ลัทธิเลนินนิสม์มีลักษณะสำคัญที่ควรตั้งเกตคือ ประการแรก เป็นลัทธิที่มีแนวทางในการต่อสู้ได้กว้างขวาง และสอดคล้องกับสถานการณ์โลกได้คือว่าลัทธิมาร์กซิสต์มาก เพราะไม่ได้อาศัยเงื่อนไขของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เจริญเต็มที่ และรอให้สังคมมีการแบ่งแยกเป็น 2 ชั้นแบบมาร์กซ์ ฉะนั้น ลัทธิเลนินนิสม์จึงใช้ได้ทั้งประเทศอุตสาหกรรม ประเทศกึ่งพัฒนา และประเทศอาณานิคม ประการที่สอง ลัทธิเลนินนิสม์คือบทบาทของนักปฏิวัติอาชีพเป็นสำคัญ . เพราะเห็นว่าถ้าการปฏิวัติมีนักปฏิวัติอาชีพเป็นแกนนำ จะทำให้พลังการปฏิวัติเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพมาก ประการที่สาม ลัทธิเลนินนิสม์ไม่ได้เกินความ

¹ V.I. Lenin, "What Is To Be Done?," อ้างใน Albert Fried, (ed.), Socialist Thought, p. 460

² Ibid., p. 462

ทฤษฎีของมาร์กซ์ จึงทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ตามแนวทางเลนินมีลักษณะโดดเด่นในสายกลางของโลกเสรีมาก¹ กล่าวคือ แม้มาร์กซ์จะยึดหลัก "ปฏิวัติ" แต่ก็ยังเป็นเพียงเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากนายทุน และการที่นายทุนสลายไปก็เพราะกฎหมายที่ชนชั้นกรรมาชีพนำมาใช้บีบบังคับมากกว่าการถูกประหาร ส่วนลัทธิเลนินนิสม์มักใช้วิธีรุนแรงมากกว่ามาร์กซ์ ทั้งนี้เพราะเลนินไม่เพียงแต่จะทำลายนายทุน แต่ยังทำลายศัตรูทางการเมืองด้วย

7. ลัทธิเหมาอิสัม

แม้ว่าแนวความคิดของเหมาเซตุง (Mao Tse-Tung) จะยึดมั่นในหลักลัทธิมาร์กซิสต์ เลนินนิสม์ และสตาลินนิสม์ เช่นเดียวกับผู้นำประเทศคอมมิวนิสต์อื่น ๆ ก็ตาม แต่ก็มีอยู่หลายสิ่งหลายอย่างที่เหมาเซตุงได้คิดขึ้นเป็นแบบฉบับของตนเอง และแม้ว่าเหมาเซตุงจะไม่ได้รับการยกย่องสูงสุดแบบ มาร์กซ์และเลนิน แต่ก็มีผู้ยอมรับว่าเหมาเซตุงเป็นบุคคลสำคัญที่ช่วยปรับปรุงลัทธิมาร์กซิสต์กับลัทธิเลนินนิสม์ให้ดียิ่งขึ้น ดังเช่น รัฐบาลรัสเซียก็เคยกล่าวยกย่องสรรเสริญเหมาเซตุงในฐานะที่เป็นผู้วางวิธีการอันเฉียบแหลมในระบบคอมมิวนิสต์ และวางกลยุทธ์ในแบบฉบับของสงครามกองโจร (Guerrilla Warfare)²

ก. แนวความคิดของลัทธิเหมาอิสัม

นอกจากเหมาเซตุงจะได้อธิบายเป็นนักจัดตั้งองค์การทางการเมือง และเป็นผู้นำกองโจรแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ประกาศว่าเหมาเซตุงก็ยังเป็นนักปรัชญาอัจฉริยะอีกผู้หนึ่ง เหมาเซตุงได้เสนอความคิดชิ้นแรกในหนังสือชื่อ Dialectical Materialism (1940) แท้หนังสือนี้มีชื่ออีกหลายชื่อมาก เพราะเหมาเซตุงยังไม่เข้าใจหลักวิชาวิธี (Dialectic) และต่อมาได้เขียนเรื่อง On Practice (1950) และเรื่อง On Contradiction (1952) อีก แต่งานเขียนทั้ง 2 เรื่องนี้ เหมาเซตุงก็ยังไม่สามารถอธิบาย

¹ดูรายละเอียดใน William Ebenstein, Today Isms, pp.45-46.

²ชานินทร์ กรัยวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ : ร.พ.การศาสนา, 2517), หน้า 33.

หลักวิชาวิธีไค่แจ่มชัด¹ แต่อย่างไรก็ดี เรื่องนี้ไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะความจริงนั้น เมาเซตุงพยายามใช้หลักวิชาวิธีเพื่อคัดค้านวิธีการของรัสเซียที่จะเป็นผู้นำโลก และใช้สนับสนุนความคิดของคนเท่านั้น ทั้งตัวอย่างเช่น การคัดค้านรัสเซียนั้น เมาเซตุงยอมรับว่า "ในประเทศสังคมนิยมยังมีการขัดแย้งกันอยู่ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม"² สาเหตุที่เมาเซตุงกล่าวเช่นนี้เพราะไม่เห็นด้วยกับคำประกาศของรัสเซียที่จะเป็นผู้นำของค่ายคอมมิวนิสต์ และนอกจากนี้ เมาเซตุงก็ต้องการจะทำลายโครงสร้างของความเป็นผู้นำของรัสเซียในกลุ่มประเทศของคอมมิวนิสต์ด้วย ส่วนในด้านการสนับสนุนความคิดของคนนั้น เมาเซตุงได้ใช้หลักวิธีมาเป็นแนวนโยบายในการสร้างชุมชนของคน ทั้งจะเห็นได้จากคำของเมาเซตุงที่ว่า "ความรู้ไม่ได้เกิดจากสวรรค์และไม่ใ้มีอยู่ในสมอง แต่มาจากการกระทำทางสังคม เพราะการกระทำจะก่อให้เกิดผลสะท้อนภายในบุคคล" การกระทำทางสังคมของเมาเซตุงในที่นี้ หมายถึงการต่อสู้ทางการผลิตการต่อสู้ทางชนชั้น และการทดลองแบบวิทยาศาสตร์³ และในปี 2501 - 2502 เมาเซตุงก็ได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจระบบคอมมูน ซึ่งเมาเซตุงเรียกว่าแผนการ "ก้าวกระโดดไปข้างหน้าครั้งยิ่งใหญ่" (Great Leap Forward) เพื่อจะพัฒนาให้ชนบททุกแห่งมีความเจริญก้าวหน้าเท่าเทียมกัน เมาเซตุงเห็นว่าวิธีนี้จะช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว กล่าวโดยสรุป แนวความคิดของลัทธิเมาอิล์มก็คือความคิดที่เมาเซตุงใช้สนับสนุนและคัดค้านในสิ่งที่เมาเซตุงเห็นว่าถูกต้อง และไม่ถูกต้องมากกว่าจะเสนอเป็นทฤษฎีให้แก่มวลโดยตรงแบบมาร์กซ์และเลนิน

¹ ดูรายละเอียดใน Arthur A. Cohen, "Maoism," Marxism in the Modern World, ed. Milorad M. Drachkovitch (California : Stanford University Press, 1965), p. 170.

² Ibid., p. 171

³ Ibid.

ข. หลักลัทธิเมอาอิสัม

เมอาเซตุงได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการต่อสู้ด้วยวิธีใหม่ที่มาร์กซ์และเลนิน หรือผู้นำคอมมิวนิสต์คนก่อน ๆ ไม่ได้พูดถึง รูปแบบการต่อสู้ใหม่นี้เป็นแบบฉบับของเมอาเซตุงเอง ซึ่งเมอาเซตุงรื้อฟื้นมาจากคำรับพิชัยสงครามของจีนโบราณ หลักลัทธิเมอาอิสัมที่ใช้ในการปฏิวัติ โคนฉมระบบนายทุนมีลักษณะสำคัญดังนี้คือ

1. ใช้การปฏิวัติในรูปแบบสงครามกองโจร (Guerrilla Warfare) หรือสงครามกอกวนข้าศึก (Partisan Warfare) ทำการปฏิวัติช่วงชิงอำนาจรัฐ หลักการรบนี้เมอาเซตุงใช้ยุทธวิธีการรุกรจากชนบท¹ คือ จัดตั้งฐานกำลังในชนบท และเริ่มรุกรอกวนเจ้าหน้าที่ เมื่อได้ชัยชนะจึงค่อย ๆ ปิดล้อมเมืองซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของรัฐ ยุทธวิธีเช่นนี้เกิดจากรัฐขาดการเอาใจใส่ดูแลปัญหาความอดอยาก และความไม่เป็นธรรมในชนบท จึงทำให้ชนบทเป็นจุดอ่อนที่คอมมิวนิสต์เข้าแทรกแซงได้ง่าย
2. ในการทำสงครามกองโจร เมอาเซตุงให้ยึดหลักแห่งชัยชนะหรือเป็นฝ่ายได้เปรียบจึงจะเข้าโจมตี ดังจะเห็นได้จากปรัชญาสงครามกองโจรที่ว่า "เอ็งมา ข้ามุด เอ็งหยุด ข้าหาย เอ็งแยะข้าตี เอ็งหนี ข้าตาม" (The enemy advances, we retreat; The enemy camps, we harass; The enemy tires, we attach; The enemy retreats, we pursue;); หลักนี้ เมอาเซตุงเอามาจากความคิดของ ซุน วู จื้อ (Sun Wu - tzu) นักยุทธศาสตร์ทางการทหารของจีนในศตวรรษที่ 15 ก่อนคริสตกักราช²

¹แรก ๆ คอมมิวนิสต์จีนก็ยึดหลัก หรือสกีอิสัม (Trotskyism) คือการใช้เวืองล้อมเมือง มีฐานอยู่ที่กรรมกร นักศึกษา และปัญญาชน แต่เมื่อเจียงไคเช็คตีคอมมิวนิสต์แตกในปี ค.ศ. 1927 เมอาเซตุงก็หันมาใช้วิธีของเขาเอง คือชนบทล้อมเมืองมีฐานอยู่ที่กรรมกร และชาวนา กูใน สุชาติ สวัสดิ์ศรี "โฮจิมิน วีรชนแห่งการปฏิวัติ" วีรชนเอเซีย (กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2517), หน้า 257

² Milorad M. Drachbitch, (ed.), Marxism in The Modern World,

ส่วนหลักในการประทุนั้น เมาเซทุงให้ถือหลัก "10 ต่อ 1" จึงเข้าปะทะ การทำสงครามแบบนี้เมาเซทุงเห็นว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่จำเป็นต้องมีกำลังพลมากก็สามารถทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสียชีวิตและพลีพล้ำได้ และในทางกลับกัน ก็เป็นการสร้างกำลังขวัญให้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้อีกด้วย เพราะการรบแต่ละครั้ง ฝ่ายคอมมิวนิสต์จะเลือกทำเฉพาะที่เห็นว่าได้เปรียบเท่านั้น

3. เมาเซทุงเชื่อว่า การทำสงครามยืดเยื้อ (Protracted War) คือชัยชนะที่สมบูรณ์¹ เพราะจะสามารถทำลายฝ่ายตรงข้ามได้หมดสิ้น การทำสงครามเช่นนี้ เมาเซทุงเชื่อว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถหาเงินทองและสร้างสถานการณปฏิวัติได้ตลอดเวลา และที่สำคัญคือสามารถทำสงครามจิตวิทยาแย่งชิงประชาชนไปพร้อม ๆ กับการทำสงคราม นอกแบบไ้่อีกด้วย ลักษณะสงครามเช่นนี้ เมาเซทุงเห็นว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ไม่มีวันที่จะถูกทำลายให้หมดสิ้นไปได้ทีเดียว เพราะคอมมิวนิสต์จะมีตัวตายตัวแทนอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ เมาเซทุงจึงคัดค้านรูปแบบการรบแบบรวดเร็วอย่างเลนินหรือทรอตสกี เพราะวิธีการเช่นนี้อาจทำให้พวกคอมมิวนิสต์ถูกทำลายจนหมดสิ้นได้

ค. สรุปลัทธิเมาอิสัม

ถึงแม้เมาเซทุงจะไม่ได้รับการยกย่องมากเท่ามารกซ์และเลนิน แต่เมาเซทุงก็เป็นผู้นำคอมมิวนิสต์ที่มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่ง เพราะเมาเซทุงได้ขยายแนวการต่อสู้ของคอมมิวนิสต์ไปสู่แนวใหม่ คือการรบนอกแบบ (unconventional war) หลักลัทธิเมาอิสัมนี้เป็นทั้งสงครามจิตวิทยาและสงครามกองโจร ซึ่งหลักเช่นนี้ไม่จำเป็นที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้องมีกำลังพลมากก็สามารถเปิดฉากการต่อสู้กับฝ่ายตรงข้ามได้ และที่สำคัญ หลักของเมาเซทุงสามารถประสานเข้ากับปัญหาในชนบทได้ดี เพราะโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ในชนบทมักจะมีปัญหาที่เกิดจากความไม่เป็นธรรมของฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองอยู่เสมอ ความไม่เป็นธรรมเช่นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อเงื่อนไขของการแทรกแซง ย้ายผู้ถือกวาน ปลุกปั่น และจัดตั้งการต่อสู้ของฝ่ายคอมมิวนิสต์ในรูปแบบของชนบทล้อมเมืองไว้ได้ ฉะนั้น ถ้ารัฐบาลโกละทิ้งหรือขาดการดูแล

¹ Ibid.

เอาใจใส่ ปล่อยให้คนในชนบทเผชิญปัญหาความอดอยาก ความโง่เขลา และความไม่เป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่บ้านเมืองมากยิ่งขึ้นเท่าใด รัฐบาลนั้นก็จะต้องตกเป็นฝ่ายรับหรือฝ่ายค้านี้ จากฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งอันที่จริง โดยพื้นฐานและหลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว ฝ่ายคอมมิวนิสต์มักจะมีเงื่อนไขและยุทธวิธีที่เตรียมไว้สำหรับจะเป็นฝ่ายรุกมากกว่าจะเป็นฝ่ายรับ

8. การเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์มาร์กซิสต์

ก. กำเนิดขบวนการมาร์กซิสต์

ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 18 และ 19 ระบบการผลิตทางอุตสาหกรรมในยุโรป ได้มีความเจริญก้าวหน้าไปเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้สร้างความเจริญทางด้านเทคนิค จนสามารถทำให้เครื่องจักรกลไ้แทนแรงงานคนได้ดีกว่า รวดเร็วกว่า มีประสิทธิภาพและปริมาณที่มากกว่า และด้วยความเจริญดังกล่าวนี้ทำให้ผลผลิตทางด้านอุปโภคและบริโภคต่าง ๆ มีความล้นเหลือเกินความต้องการของมนุษย์ แต่ในยุคของการปฏิวัติอุตสาหกรรมเช่นนี้ แทนที่มนุษย์จะมีความสมบูรณ์พูนสุขโดยทั่วหน้ากัน แต่ในทางตรงกันข้าม กลับมีมนุษย์ประเภทหนึ่งคือชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ต้องมีชีวิตรวมอยู่ในความอดอยากแร้นแค้นและน่าเวทนา¹ เพราะได้ค่าแรงต่ำ และมีผู้ว่างงานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้พวกเขาประกอบอุตสาหกรรมขนาดย่อมอีกเป็นจำนวนมากต้องพินาศล้มจมไป เพราะไม่อาจแข่งขันกับการผลิตขนาดใหญ่ (Mass production) ของนายทุนใหญ่ได้ รายได้ของสังคมส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อยที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตขนาดใหญ่ จากปัญหาความไม่เป็นธรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นควบคู่มากับการปฏิวัติอุตสาหกรรมเช่นนี้ จึงส่งผลให้เกิดขบวนการมาร์กซิสต์ขึ้น เพื่อต่อต้านลัทธิเสรีนิยม และเพื่อรวมพลังผู้ใช้แรงงานปฏิวัติโลก

ข. การเคลื่อนไหวของขบวนการมาร์กซิสต์ในศตวรรษที่ 19

เนื่องจากปัญหาความแร้นแค้นและการไร้งานทำของพวกกรรมกรที่เกิดขึ้นใน

¹ หลวงอรุณโกวิททศิ, คอมมิวนิสต์ คอมอินเทอร์เนชัน และคอมอินฟอร์ม (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า 2845

ระบบอุตสาหกรรมดังกล่าวแล้ว ทำให้พวกกรรมกรในประเทศอุตสาหกรรมเริ่มหันไปนิยมวิธีการของลัทธิมาร์กซิสม์เพื่อเป็นแนวทางในการต่อสู้ ในศตวรรษที่ 19 นั้น มีประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้าในยุโรปตะวันตกอยู่เพียง 3 ประเทศคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน สำหรับการเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ใน 3 ประเทศนี้ เริ่มครั้งแรกในรูปของการรวมตัวกัน แต่ในประเทศเยอรมัน การรวมตัวของพวกกรรมกรมีความก้าวหน้าไปไกลกว่าในประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส กล่าวคือพวกกรรมกรสามารถรวมตัวกันจัดตั้งองค์การลับที่สำคัญชื่อ "สันนิบาตแห่งความยุติธรรม" (League of the Just) ต่อมาสันนิบาตนี้ได้เปลี่ยนมาเป็น "สันนิบาตคอมมิวนิสต์" (Communist League) และในเดือนพฤศจิกายนปี 2390 องค์การนี้ได้จัดประชุมสมัชชาผู้แทนสันนิบาตขึ้นที่เมืองลอนดอน และที่ประชุมได้มีมติให้ คาร์ล มาร์กซ และเฟรเดอริช เองเงิลส์ ช่วยร่างนโยบายของพรรคที่มีความสมบูรณ์ทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติให้¹ มาร์กซและเองเงิลส์จึงร่าง "คำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์" (The Manifesto of the Communist Party) ขึ้น² โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ เพื่อต้องการจะกระตุ้นให้ชนชั้นแรงงานทุกหนทุกแห่งเกิดความสำนึกทางชนชั้นต่อสู้ทำลายล้างระบบกรรมสิทธิ์ของพวกนายทุน³ และเพื่อจะใช้เป็นนโยบายร่วมของบรรดากรรมกรทั่วโลก⁴

¹ Friedrich Engels, "Preface to the English Edition of 1888, Manifesto of The Communist Party," Lewis S. Feuer, Marx and Engels . . ., p. 43

² คำประกาศพรรคคอมมิวนิสต์นี้ คาร์ล มาร์กซ เขียนเสร็จในเดือนมกราคม 2391 และพิมพ์เผยแพร่ที่เมืองลอนดอนประเทศอังกฤษเป็นภาษาเยอรมัน ต่อมาในปี 2393 ได้แปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาอื่น ๆ อีกมากมาย คูใน เก มาร์กซ เอฟ เองเงิลส์, แถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ (ฉบับแปล) หน้า 33 - 35

³ จากคำนำฉบับภาษารัสเซียปี 2425 เรื่องเดียวกัน หน้า 7

⁴ จากคำนำฉบับภาษาเยอรมันปี 2433 เรื่องเดียวกันหน้า 33

เพื่อรวมใจกันโค่นล้มระบบนายทุนทุกหนทุกแห่ง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสันนิบาตคอมมิวนิสต์จะเป็นองค์การที่มีรูปร่างค่อนข้างสมบูรณ์ แต่ต่อมาในปี 2395 คำรวจสามารถค้นพบสำนักงานคณะกรรมการกลางที่เมืองโคโลน (Cologne) ได้ ผู้นำหลายคนถูกจับ ส่วนสมาชิกที่เหลือก็หนีกระจัดกระจายไป ยังผลให้สันนิบาตคอมมิวนิสต์ของล้มเลิกไปโดยปริยาย

1) องค์การสากลครั้งที่ 1

หลังจากที่สันนิบาตคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จล้มเหลวไปแล้ว มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้พยายามวิ่งเต้นแนะนำให้บรรดาพวกยูเท่นกรรมกรประเทศต่าง ๆ ให้รวมตัวกันจัดตั้ง "สมาคมสากลของผู้ใช้แรงงาน" (The International Working men Association) หรือที่เรียกว่า "องค์การสากลครั้งที่หนึ่ง" (The First International) ขึ้นมาใหม่อีกในวันที่ 28 กันยายน 2407 ณ เซนต์ มาร์ติน ฮอลล์ (St. Martin's Hall) เมืองลอนดอน¹ จุดมุ่งหมายที่มาร์กซ์ให้จัดตั้งองค์การสากลครั้งที่ 1 นี้ ก็เพื่อจะให้ เป็นศูนย์กลางการติดต่อและการร่วมมือกันของบรรดาสมาคมกรรมกรทั้งหลายต่อสู้เพื่อคุ้มครองและปลดปล่อย ตลอดจนสร้างผลประโยชน์และความก้าวหน้าให้แก่ผู้ใช้แรงงาน² และเพื่อเป็นการสร้างศูนย์รวมและความผูกพันทางจิตใจระหว่างกรรมกรในที่ต่าง ๆ ทางองค์การจึงได้แต่งเพลงประจำองค์การขึ้นชื่อ "แอนแทรนซ์ของนาดู" (International)³

¹ "The Provisional Rules of The Association," Founding of The First International, p. 40 อ้างใน Kermit E. McKenzie, Comintern and The World Revolution 1928 - 1943 (New York : Columbia University Press Ltd., 1964), p. 17

² Merle Fainsod, International Socialism and The World War (New York : Octagon Books, Inc., 1966), p. 4

³ เพลงนี้พวกคอมมิวนิสต์ก็ยังใช้อยู่ทุกวันนี้

ซึ่งประพันธ์โดย โปติเยร์ (Pottier) และให้ท่านองโคย กายีเอร์ (Gayter)

อย่างไรก็ตาม แม้องค์การนี้จะประสบความสำเร็จในการรวมตัวกันได้ แต่ก็ต้องประสบความล้มเหลวลงไปอีก ทั้งนี้เพราะว่าองค์การนี้ไม่ใช่องค์การของพวกมาร์กซิสต์เพียงคนเดียว หากแต่ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลหลายฝ่าย เช่น สหภาพแรงงาน พวกปัญญาชนที่คัดค้านชนชั้น สมาคมการศึกษาของคนงาน สมาคมสินค้า สหกรณ์ผู้ผลิต และยังมีกลุ่มต่าง ๆ อีกมากมาย¹ ซึ่งจัดเป็นพวกใหญ่ ๆ ที่สำคัญได้ 3 พวกคือ กลุ่มนิยมการปฏิวัติตามทฤษฎีมาร์กซิสต์ กลุ่มความคิดฝ่ายกลางซึ่งได้แก่พวกสหภาพแรงงานของอังกฤษและกลุ่มอนาธิปไตย (anarchist) กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้พยายามแข่งขันกันเพื่อคุมองค์การ เพราะมีความคิดไม่ลงรอยกันในเรื่องของการดำเนินการขององค์การ กล่าวคือ ฝ่ายอนาธิปไตยของพวกุนินได้ตีความจุดมุ่งหมายขององค์การสากลนี้ว่า "ผู้ใช้แรงงานต้องเลิกการกระทำทางการเมืองใด ๆ ทุกทาง และต้องรวมกันต่อสู้เพื่อเพิ่มค่าจ้างและลดเวลาทำงาน"² แต่ฝ่ายมาร์กซิสต์เห็นว่าความคิดของพวกพวกุนินเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์ เพราะเห็นว่าการเพิ่มค่าจ้างไม่ได้ป้องกันการขึ้นราคาของสินค้า และการลดเวลาทำงานนั้น พวกนายทุนก็อาจจะปรับปรุงเครื่องจักรกลให้ดีขึ้นเพื่อลดคนงานได้³ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีส่วนทำให้องค์การสากลนี้ต้องล้มเหลวคือ ในขณะที่ประเทศต่าง ๆ เริ่มเปิดช่องทางให้พรรคแรงงานของตนมีโอกาสขยายตัวในวิถีทางการเมืองมากขึ้น ผลทำให้พรรคแรงงานและพวกสังคมนิยมบางกลุ่มได้หันเหจากแนวทางปฏิวัติ เพราะเห็นว่าในระบบทุนนิยมนั้น พรรคแรงงานก็มีทางรับชัยชนะในวิถีทางการเมืองได้ จากปัญหาดังกล่าวนี้จึงทำให้องค์การสากลครั้งที่ 1 ต้องดำเนินไปด้วยความรวบรัด และในที่สุดก็ล้มเลิกไปในปี 2419

¹ Ibid.

² George Plekhanov, "Anarchist Tactics and Morality,"

Irving Howe, A Handbook of Socialist Thought, p. 197

³ Ibid., pp. 200-201

2) องค์การสากลครั้งที่ 2

องค์การสากลครั้งที่ 1 ได้ล้มเลิกไปได้ประมาณ 13 ปี เอเกลส์ได้สนับสนุนให้จัดตั้งองค์การสากลครั้งที่ 2 ขึ้นมาใหม่อีกในปี 2432 โดยจัดประชุมบรรดาพรรคสังคมนิยมจากประเทศต่าง ๆ ขึ้นที่ บาสทิลเดย์ (Bastill Day) ในประเทศฝรั่งเศส¹ การจัดตั้งองค์การครั้งนี้เอเกลส์ไม่ยอมรับพวกอนาธิปไตยเข้ามาร่วมอีก ทั้งนี้เพราะได้รับบทเรียนจากองค์การสากลครั้งที่ 1 มาแล้ว แต่ถึงกระนั้นก็ตาม องค์การสากลครั้งที่ 2 นี้ก็ยังไม่สามารถเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เพราะเหตุว่ายังประกอบไปด้วยหลายฝ่าย และตัวขององค์การเองก็ไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ กว้างเหว่นี่จึงทำให้องค์การครั้งที่ 2 ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งพอสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

1. คณะกรรมการขององค์การไม่สามารถสร้างอำนาจศูนย์กลางที่แท้จริงในการตัดสินใจหรือลงโทษผู้ละเมิดระเบียบได้ ทั้งนี้เพราะว่าพรรคแต่ละชาติต่างมีอิสระของตัวเองอยู่มาก ฉะนั้น จึงทำให้สำนักงานกลางที่ปารีสไม่มีบทบาทอะไรนอกจากคอยเชื่อมโยงปัญหา และเตรียมจัดการประชุมเท่านั้น

2. บรรดาสมาชิกต่าง ๆ ยังมีความขัดแย้งกันในเรื่องทฤษฎีและวิธีการบางอย่างขององค์การ ซึ่งปัญหานี้ได้เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์การ ความขัดแย้งในเรื่องนี้เกิดจากกลุ่ม 3 กลุ่มที่สำคัญคือ กลุ่มพวกฝ่ายขวาหรือพวกปฏิรูป ซึ่งประกอบด้วยพวกของ เบรินสไตน์ (Bernstein) พวกของ จัวร์ (Jaurès) และพวกสังคมนิยมเฟเบียน (Fabian Socialists) โดยมีเบรินสไตน์เป็นผู้นำกลุ่ม กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มใหญ่คือ พวกฝ่ายกลางหรือพวกที่ยึดทฤษฎีมาร์กซิสม์ตามตัวอักษรซึ่งมี คาร์ล โคสกี (Karl Kautsky) เป็นผู้นำ ส่วนกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มเล็กคือพวกหัวรุนแรง นำโดยเลนิน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเนื่องจากเบรินสไตน์ซึ่งมีความนิยมในลัทธิสังคมนิยมวิวัฒนาการ (Evolutionary Socialism) มีความเห็นว่าการจะบรรลุถึงจุดหมายของสังคมนิยมนั้น ไม่จำเป็นจะต้องใช้

¹ ุกรายละเอียดใน Kermit E. Mchenzie, Comintern and The World

การปฏิวัติ เพราะเชื่อว่าในระบบทุนนิยมนั้นสภาพของผู้ใช้แรงงานจะไม่เลวร้ายอย่างที่มาร์กซ์กล่าวไว้ ฉะนั้น ผู้ใช้แรงงานจึงไม่ควรใช้ความรุนแรง แต่ควรใช้การต่อสู้ในวิถีทางการเมืองตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง แล้วใช้อำนาจนี้สร้างระบบสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) ปกป้องและรักษาผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน¹ ส่วน จัวร์ก็มีความเห็นต่างของคล้ายกันคือ เห็นว่าระบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญสำหรับลัทธิสังคมนิยม ฉะนั้น จำเป็นต้องปกป้องระบบนี้ไว้ แม้ว่าจะต้องร่วมมือกับพรรคของนายทุน² แต่อย่างไรก็ตาม แม้ จัวร์จะมีความเห็นคล้ายกับเบรินส์ไคน์ แต่ก็ได้โจมตีความคิดของเบรินส์ไคน์ว่า เป็นพวกปฏิกริยาที่ทรยศต่อผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน³ ส่วนโคสก็มีความเห็นว่าทางเดียวที่จะบรรลุลัทธิสังคมนิยมได้คือต้องปล่อยให้ลัทธิทุนนิยมพัฒนาไปเอง จนกว่าจะก่อให้เกิดศัตรูหรือกลุ่มปฏิปักษ์ทางชนชั้น และเมื่อถึงขั้นนี้ชนชั้นแรงงานไม่ต้องทำอะไร นอกจากเตรียมตัวเองไว้รอคอยการเปลี่ยนแปลงของมันเอง⁴ หลักความคิดของโคสก็นี้ แม้จะพยายามเดินตามคำอักษวลัทธิมาร์กซ์ที่จริง แต่ก็มีความโน้มเอียงไปทางหลักสังคมนิยมวิวัฒนาการแบบพวกแรก ส่วนพวกหัวรุนแรงมีความคิดอยู่ประการเดียวว่า การปฏิวัติเท่านั้นคือชัยชนะที่แท้จริงของผู้ใช้แรงงาน ทั้งหมดนี้คือความไม่ลงรอยในเรื่องความคิดของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งลัทธิสังคมนิยม

3. ชักแย้งกันในเรื่องการทำสงคราม ซึ่งขณะนั้นใกล้จะเกิดสงครามโลก

¹ Eduard Bernstein, Evolutionary Socialism, (London : 1909) อ้างใน Merle Fainsod, International Socialism, p. 8

² Giles Radice, Democratic Socialism (London : Long-mans, Green & Co.Ltd., 1965), p. 14

³ Ibid.

⁴ Roger Garaudy, The Turning-Point of Socialism (London : William Collins Son & Co.Ltd., 1970), P. 77

ครั้งที่ 1 พวกฝ่ายปฏิรูปและฝ่ายเป็นกลางได้แสดงท่าทีอย่างเห็นยวแน่ที่จะปกป้องไม่ให้เกิดสงครามขึ้น ท่าทีดังกล่าวนี้ก็คือการชักชวนให้พรรคแรงงานในประเทศต่าง ๆ ทำการคัดค้านประเทศของตนไม่ให้ประกาศสงคราม ส่วนพวกหัวรุนแรงกลับสนับสนุนให้มีสงคราม เพราะเล็งเห็นว่าสงครามที่จะเกิดขึ้นนั้น ไม่มีเหตุอื่นใดนอกจากจะเป็นการขัดแย้งกันระหว่างประเทศนายทุนเท่านั้น¹ ด้วยเหตุนี้เดลินจึงเรียกร้องให้พรรคแรงงานในประเทศต่าง ๆ คอยหาทางใช้วิกฤตกาลสงครามแปรเปลี่ยนเป็นสงครามระหว่างชนชั้นโค่นล้มระบบนายทุน และในขณะเดียวกันก็เรียกร้องให้ประเทศอาณานิคมทั้งหลายก่อการกบดเพื่อโค่นล้มระบบจักรวรรดินิยมด้วย แต่ปรากฏว่าเสียงส่วนใหญ่ไม่สนับสนุนให้ทำสงคราม ดังจะเห็นได้จากคำประกาศของการประชุมพรรคแรงงานที่เมืองสตูตการ์ท (The Stuttgart Congress) ปี 2450 ที่ว่า "ให้ชนชั้นผู้ใช้แรงงานและตัวแทนแรงงานในรัฐสภาทุกประเทศ กระทำทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสงคราม"² และเมื่อ อาร์คดุค เฟอดินานด์ (Arch Duke Ferdinand) รัชทายาทของออสเตรียและเจ้าสาวได้ถูกลอบสังหารที่เมือง เซอราเจโว (Serajevo) ในเซอร์เบีย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2457³ โฟลสงครามทำท่าจะก่อตัวขึ้นพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยเยอรมันก็ได้ออกหนังสือพิมพ์ว่า เซอราเจโวจะเป็นจุดแห่งสงคราม และได้ถอนวอนให้อังกฤษ ฝรั่งเศสและเยอรมันเข้าแก้ปัญหา⁴ และในวันรุ่งขึ้นเมื่อออสเตรียได้ประกาศสงครามกับเซอร์เบีย คณะกรรมการสังคมนิยมสากลก็ยังได้เรียกร้องให้พรรคสังคมนิยมประเทศต่าง ๆ มาประชุมกันที่กรุงบรัสเซล ประเทศเบลเยียมเพื่อหาทางป้องกันไม่ให้สงครามเกิดขึ้น นายเคิร์ ฮาร์ดี้ (Keir Hardie)

¹ Merle Fainsod, International Socialism, p. 15

² Ibid., p. 18

³ George Haupt, Socialism and The Great War (Glasgow : Oxford University Press, 1972), p. 183

⁴ Merle Fainsod, International Socialism, p. 19

ซึ่ง เป็นคณะกรรมการคนหนึ่ง ได้กล่าวขอร้องให้ชนชั้นแรงงานของยุโรปละทิ้งความปรารถนาที่จะก่อสงคราม และขอให้ทุกคนร่วมต่อต้านสงคราม¹ และนอกจากนี้ยังได้กล่าวโจมตีออสเตรียว่าเป็นผู้ยั่วยุให้เกิดสงคราม และว่ารัสเซียเข้าสนับสนุนเซอร์เบียอยู่เบื้องหลัง

อย่างไรก็ตาม เมื่อสงครามเกิดขึ้น ปรากฏว่า พวกที่เคยคัดค้านต่างหันไปสนับสนุนประเทศของตน ยกเว้นพวกสังคมนิยมในรัสเซียและเซอร์เบีย² ตัวอย่างที่เห็นได้ก็คือ เมื่อสภาดูมา (Duma) ของรัสเซียเรียกเก็บเงินเพื่อทำสงคราม นายวาเลนติน โคสคอฟฟ์ (Valentin Khaustoff) ซึ่งเป็นตัวแทนของพรรคสังคมนิยมรัสเซีย (รวมทั้ง Bolshevik และ Menshevik) ได้ทำการคัดค้านและพาพรรคพวกเดินออกจากสภา จนเป็นผลทำให้พวกบอลเชวิกที่เป็นสมาชิกสภาดูมาถูกจับกุมไป 5 คน ในข้อหาหมิ่น แต่ถึงกระนั้นก็ตาม พวกบอลเชวิกก็ยังยืนยันไม่สนับสนุนสงคราม โดยออกแถลงว่า

ชนชั้นแรงงานรัสเซีย ไม่สามารถจะร่วมมือกับรัฐบาล ... ปัจจุบันนี้หนังสือพิมพ์ของพวกสังคมนิยมทุกฉบับถูกปิด องค์การผู้โชแรงแจกจ่ายของพรรคถูกปราบปราม บางคนถูกเนรเทศ ฉะนั้น แม้สงครามนี้จะนำชัยชนะมาสู่รัฐบาลเรา แต่รัฐบาลนี้ก็จะต้องกลายเป็นศูนย์กลางที่ประเทศต่าง ๆ จะต่อต้านในที่สุด³

อย่างไรก็ดี พวกที่หันเหไปสนับสนุนประเทศของตน ก็เชื่อว่าจะมีเจตนาสนับสนุนสงครามอย่างแท้จริงไม่ เพราะความจริงนั้นได้พยายามทุกวิถีทางแล้ว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะมีสาเหตุที่สำคัญคือ พวกนี้ยังไม่มีพลังทางการเมืองเพียงพอ กล่าวคือ พรรคสังคมนิยมในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น ยังเป็นเสียงส่วนน้อยในสภาของแต่ละประเทศอยู่ (ดูตารางที่ 6) และอีกประการหนึ่ง มหาอำนาจรัสเซียและเยอรมันต่างก็ได้ให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลังของแต่ละฝ่าย ฉะนั้น จึงเป็นการยากที่พวกสังคมนิยมจะทำการ

¹ Ibid., p. 23

² Ibid., p. 38 และใน William Ebenstein, Today Ism, p. 27

³ S. Dalsin, "Russian Socialists and The War," Labour Leader, November 19, 1914.

ตารางที่ 2

ตารางแสดงจำนวนสมาชิกพรรคสังคมนิยมในประเทศต่าง ๆ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

ประเทศ	คะแนนเสียง ที่ได้รับ	ปี	จำนวนผู้แทน ในสภา	จำนวนสมาชิก ทั้งหมด
1. ออสเตรีย	1,000,000	1911	82	516
2. เบลเยียม	600,000	1912	39	185
3. บุลกาเรีย	85,489	1914	20	211
4. เดนมาร์ก	107,365	1913	32	140
5. ฝรั่งเศส	1,379,860	1914	101	602
6. เยอรมัน	4,250,329	1912	110	397
7. อังกฤษ	370,802	1910	42	670
8. เซอร์เบีย	25,000	1912	2	166
9. อิตาลี	338,865	1909	42	508
10. รัสเซีย	800,000	1914	12	442

ที่มาของข้อมูล

Merle Fainsod, International Socialism and
The World War, p. 40

ยั้งยั้งได้ และเมื่อสงครามโลกเกิดขึ้น การดำเนินการขององค์การสากลครั้งที่ 2 ก็ได้หยุดชะงักลง เพราะบรรดาสมาชิกต่าง ๆ ไล่กันไปสนับสนุนประเทศของตน และในภาวะเช่นนี้ก็ไม่สามารถดำเนินการอะไรได้

3) องค์การสากลครั้งที่ 3 หรือคอมมิวนิสต์

ผลจากการปฏิวัติรัสเซียในเดือนตุลาคมปี 2460 ทำให้รัสเซียได้กลายเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบบคอมมิวนิสต์ประเทศแรกของโลก และด้วยเจตนารมณ์ที่จะปฏิวัติโลกตามหลักมาร์กซิสม์ของเลนิน รัสเซียจึงกลายเป็นฐานของการปฏิวัติโลกที่สร้างความปั่นป่วนและทำลายอำนาจรัฐของประเทศเสรีนิยม ที่ไหนก็ตามที่รัสเซียเคลื่อนไหวเข้าไป การจลาจลและความวุ่นวายต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นเสมอ ตัวอย่างเช่น ในวันที่ 28 มกราคม 2461 คนงานในกรุงเบอร์ลินประมาณสี่แสนคนได้เดินขบวนนัดหยุดงาน ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ถึงที่พื้แดงรัสเซียได้รุกเข้าประเทศฟินแลนด์ และจัดตั้งรัฐบาลของคนงานขึ้น และในวันที่ 2 - 9 พฤศจิกายน ก็มีการปฏิวัติเกิดขึ้นในกรุงเบอร์ลิน ยังผลให้พระเจ้าวิลเลียมที่ 2 ต้องสละราชสมบัติ ในวันที่ 5 พฤศจิกายน ได้เกิดพรรคคอมมิวนิสต์กรีกขึ้น ต่อมาในวันที่ 21 พฤศจิกายน และวันที่ 16 ธันวาคม ก็เกิดพรรคคอมมิวนิสต์อังกาเรี และพรรคคอมมิวนิสต์โปแลนด์ตามลำดับ¹ การที่รัสเซียได้เข้าแทรกแซงกิจการภายในประเทศต่าง ๆ เท่ากับเป็นการทำลายประเทศมหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกา และยังสร้างความไม่พอใจให้แก่ญี่ปุ่นด้วย ดังนั้น พวกนี้จึงได้ร่วมกันตอบโต้รัสเซียบ้าง โดยการสนับสนุนให้เกิดสงครามกลางเมืองในรัสเซีย² และผลการตอบโต้ครั้งนี้ ได้ทำให้เลนินเริ่มเห็นว่าการที่รัสเซียเป็นประเทศคอมมิวนิสต์โดดเดี่ยว และถูกล้อมรอบด้วยประเทศทุนนิยมนั้น เป็นอันตรายแก่การอยู่รอดของรัสเซียมาก จากความหวาดกลัวที่จะต้องทำสงครามกับกลุ่มประเทศ

¹ A Day of Mourning For The Victims of Communism (Published by WACL/APACL China Chapter, December, 1968), pp. 36-37

² Ibid., p. 37

นายทุนเหล่านี้ ทำให้เลนินคิดหาทางรวมกลุ่มขึ้นมาบ้าง เพื่อจะช่วยป้องกันบูรณภาพของรัสเซีย¹ และภัยเหตุผลสำคัญนี้เอง ในวันที่ 2 - 6 มีนาคม 2462 องค์การสากลครั้งที่ 3 หรือคอมมิวนิเตอร์นจึงได้เกิดขึ้น โดยมีพรรคฝ่ายซ้ายจากประเทศต่าง ๆ มาร่วมประชุมประมาณ 38 พรรค² อยากรู้ก็ตาม แม้ประเด็นนี้จะเป็นประเด็นสำคัญ แต่ก็ไม่ใช่ประเด็นเดียวที่เลนินจะตั้งองค์การคอมมิวนิเตอร์น หากแต่ยังมีเหตุผลอื่นอีก ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. เมื่อสงครามโลกสงบลง ประเทศต่าง ๆ ต้องเผชิญกับปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เลนินเห็นว่า สภาวะเช่นนี้เป็นโอกาสเหมาะที่จะทำให้การปฏิวัติโลกมีความก้าวหน้าและเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนั้น เลนินจึงตั้งกลุ่มฝ่ายซ้ายขึ้น โดยจะใช้ความสำเร็จในการปฏิวัติรัสเซียเป็นตัวอย่างสูงใจให้พวกฝ่ายซ้ายไปทำการปฏิวัติบ้าง

2. เพื่อเป็นการต่อต้านพรรคสังคมนิยมฝ่ายขวาและฝ่ายเบ็นกลาง³ ที่ทรยศต่อผู้ไร้แรงงานโดยหันไปร่วมมือกับนายทุน⁴

3. เลนินต้องการรวมกลุ่มเพื่อหาทางโค่นล้มลัทธินายทุน ดังจะพิจารณาได้จากคำพูดที่ว่า

¹ Ibid. และใน Merle Fainsod, International Socialism, pp. 202-203

² ุรายชื่อพรรคต่าง ๆ ได้ใน Ibid., p. 201

³ Ibid., p. 187 ภายหลังจากสงครามโลกได้ยุติลง พวกฝ่ายขวาและฝ่ายเบ็นกลาง ได้รวมกลุ่มของตนขึ้นมาใหม่ ณ กรุงเบอร์น (Berne) ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ในเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ ปี 2462 และต่อมาในปี 2489 ก็ได้ตั้งสำนักงานของตนขึ้นในกรุงลอนดอนมีชื่อว่าสำนักงานสังคมนิยมสากล (International Socialist Bureau) ุรายละเอียดใน หลวงจรจรดโลวิทวาที, คอมมิวนิสต์ คอมมิวนิเตอร์น และคอมมิวนิฟอร์ม, หน้า 2852

⁴ Merle Fainsod, International Socialism, p. 203

ขณะนี้เราได้ผ่านจากสังเวียนสงครามมาสู่สังเวียนสันติภาพ และเราก็ไม่เคยลืมว่า สงครามจะกลับมามีอีก คราวใดที่ลัทธิทุนนิยมและสังคมนิยมยังอยู่เคียงข้างกัน เราจะไม่สามารถอยู่อย่างสงบได้ ไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่งจะต้องได้รับชัยชนะในที่สุด¹

4. เลนินจะใช้ของคํานี้เป็นศูนย์กลางในการปฏิวัติโลก ดังจะเห็นได้จากคำพูด

ที่ว่า

เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า ถ้าปราศจากการช่วยเหลือจากการปฏิวัติสากล ชัยชนะของการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพจะไม่มีทางสำเร็จ เราคิดว่ากรปฏิวัติควรที่จะเกิดขึ้นในเร็ววัน ทั้งในประเทศคอกพัฒนา และประเทศทุนนิยมที่เจริญก้าวหน้า มิฉะนั้นแล้ว เราจะถูกทำลาย²

และนอกจากนี้ยังเรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพลุกขึ้นปฏิวัติโดยแดงถึงขั้นตอนที่จะต้องทำ ดังนี้คือ

1. ให้ยึดอำนาจรัฐอย่างฉับพลัน และกำจัดกลไกการปกครองของพวกนายทุน
2. ยกเลิกระบบประชาธิปไตยแบบผิด ๆ ของนายทุน เพื่อให้เผด็จการชนชั้นเข้าแทนที่
3. ใช้เผด็จการชนชั้นกรรมาชีพกำจัดทรัพย์สินเอกชน และความคุมบังจายการผลิตและเศรษฐกิจของสังคมทั้งหมด
4. คิดอาวูชให้ชนชั้นกรรมาชีพ และปลดอาวูชพวกนายทุน และผู้รับใช้นายทุนทั้งหมด
5. ให้รักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ และร่วมมือกับประเทศที่สามารถทำการปฏิวัติสังคมนิยมได้สำเร็จ³

¹ ุบายละเอียดใน Leon Trotsky, The Third International After Lenin, Third edition, (New York : Pathfinder Press, Inc., p. 13

² Ibid., p. 14

³ Merle Fainsod, International Socialism, pp. 204-205

และในตอนท้ายของคำแถลงของการประชุมองค์การสากลครั้งที่ 3 เลนินก็ยังย้ำให้เห็น
เจตนาของความต้อ่งการที่จะปฏิวัติ โดยเรียกร้องต่อประชาชนผู้ถูกกดขี่ทั่วโลกลุกขึ้นต่อสู้
ถึงกว่าที่ว่า

ให้ผู้ใช้แรงงานทั้งหญิงและชายทั่วโลกจงร่วมกับเราภายใต้ร่มธงของคอมมิวนิสต์ ซึ่ง
โคประสูตษ์ชนะที่ยิ่งใหญ่เรียบร้อยแล้ว ชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลกจะร่วมกันต่อต้านความ
โหดร้ายป่าเถื่อนของระบบจักรวรรดินิยม ระบบกษัตริย์ พวกอภิสถิธิชน รัฐและทรัพย์สิน
สินของนายทุน และรูปแบบการกดขี่สังคมและชาติทุกชนิด ชนชั้นกรรมาชีพทั้งหลายจง
มารวมกับเรา . . . ต่อสู้ปฏิวัติให้โคมาซึ่งอำนาจและเผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ¹

จากความมุ่งมั่นที่จะปฏิวัติโลกของเลนินเช่นนี้ ต่อมาประเทศไทยก็พลอยได้รับ
ผลกระทบกระเทือนไปด้วย ซึ่งจะได้กล่าวในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Ibid., p. 211